

Ca dokumento esas enretigata da Ronald Bijtenhoorn □
www.bijtenhoorn.nl

JANUARO – APRILO 2003
numero 327
issn 0048 5489

PROGRESO

Progreso fondesis da Profesoro Louis Couturat *Collège de France* en 1908. Ol konsakresas a la propago, a la libera diskuto ed a la konstanta perfektigo di la Linguo Internaciona. *Progreso* editesas kom la oficala organo di la ***Uniono por la Linguo Internaciona, Ido.***

MEMBRO - KONTRIBUTI

Progreso aparas trifoye en la yaro e tote en Ido. Pri la redakto, responsas Brad Philpot, Groen van Prinstererstraat 51", 1051 EJ, Amsterdam, Nederlando, hulspot@hotmail.com. Voluntez sendar a lu artikli, tradukuri, e movemental informi, pefere per e-posto.

Siorino Marion Kasper agas kom kasero dil Uniono e responsas pri la recevo e kontado dil abon-pagi. Membro-kontributo yarala, od abono a *Progreso* sen membreso dil Uniono, €15 (€ 5 por landi asteriskizita*), pagenda a Landal Reprerzentero o direte a:

Uniono por la Linguo Internaciona

Hauptstrasse 38

88709 Hagnau, Germania

Abon-pagi povas esar pagata aden la konto di *ULI*: 50899004, di Hagnauer Volksbank, numero: 69091200, Germania

Preci di membreso di ULI od abono ye *Progreso* es €5 por la sequanta landi: Aljeria, Arjentinia, Brazilia, Chili, Chinia, Gambia, Iran, Polonia, Rusia, Sri Lanka e Venezuela. Anke existas la posibleso pagar per ne-uzita nacionala posto-marki.

Membri di la Direktanta Komitato di la ULI

<i>Germania</i>	Günter Anton	Prezidanto
	Alfred Neussner	Vice prezidanto
	Marion Kasper	Kasero
	Frank Kasper	
<i>Britania</i>	David Weston	Sekretario
	Robert Carnaghan	Linguala Questioni
<i>Belgia</i>	Jacques Bol	
	Franz Regnier	
<i>Francia</i>	Jean Martignon	
<i>Nederlando</i>	Hans Stuijbergen	
<i>Kanada</i>	Martin Lavallée	
<i>USA</i>	Edward H. Steve	

(la direktanta komitato rielektesos dum la yaro 2003)

Kontenajo

Belaruso vizitas Amsterdam.....	2
100 yari ante nun.....	4
Invito al Ido-renkontro	6
Rientrunkesko	8
Perplexeso	8
Lamento dil Oficiro pro sua kavalo mortinta	9
Cecília Meireles.....	10
Krizala stando dil Franca Republiko	11
Advoko por krear asociuro "France-IDO"	13
Pri la vorto <i>BRASAR</i>	15
Ido en Hungaria.....	16
<i>Rezumo</i>	16
1 <i>Introdukto</i>	16
2 <i>La pre-historio (1907-1913)</i>	17
3 <i>Komenco di la movimento (1913-1914)</i>	18
4 <i>An la solio di la revoluciono (1917-1918)</i>	19
5 <i>En la demokratiala revoluciono</i>	21
6 <i>En la Konsilisterala Republiko (1919 mar-jul)</i>	24
7 <i>Ido en la kontre-revolucionala Budapest</i>	29
8 <i>Centro dil Ido-movemento en Szombathely</i>	31
9 <i>Lasta vivosigni di la movimento en Budapest</i>	37
10 <i>Suplemento</i>	38

Belaruso vizitas Amsterdam

Existas tre bona e famoza verkisto Belarusa - Adam Hlobus. Lu skribas ultempe tre "kurajoza" verki - tala, ke ne omnu kapablesas publike lektar oli. Lu ne timas sempre nomizar kozi per justa nomi. Ante nelonge me lektis la verko "Tu nur ne dicez a mea matro..." En la romano lu naracas pri vizito ad Amsterdam. Subtitulo es "Romano pri astonesko". Vere l' auro (lu voyajis kun sua fratulo) tre multe astoneskis en la urbo. Li sejouris en hotelo "Krasnapolski", observis la placo di "Dam", ol ne venas de 'dami', ma de aquobarilo, qua protektas la loko kontre diluvio. Jus ekirinte la hotelo e promenante segun strado Damrak, l' auro esis atakita

da narkotajo-vendisti - li ofras kokaino, hashisho e.a. Lu ne sukcesis atingar la staciono - la vendisti tre jenis lu, qua sempre respondis "no", ma vane. Tre impresis al auro la kurva stradi di Amsterdam ed inklininta domi. Li vizitis la muzeo di diamanti, ube lu kompris du stoni, ornita kom butoni. Observanta multega diamanti e questionante pri preci, lu saveskis, ke le maxim cheran kompras Japoniani. Japoniani e Nederlandani havas komuna to, ke amba luktas kontre la sama enemiko - maro. E pro to, ke Japonia havas tre mikra tereno, es tre sagaca konservar pekunio en diamanti - oli es tre kompakta e ne perdas valoro, quale pekunio.

Uldie il kun la frato dum matino venis promenar. Li vizitis butiko di ledro. Ube esis kelk-milioni de vari ek ledro - de bursi, buxi por binokli e kozi de vesti til valizi. Li esis tre astonita ("Romano pri astonesko") - ya on povis prenar omno, spektar de omna lateri, juar moleso, diversa kolori dil ledraji. Ekirinte la butiko li renkontris prosti-

tucatino qua es vestizita tote per ledro e tote desegnita - quaze pupeo. Tre impresis a li Lituana povro en ganti kun tranchita fingri. Lu aparis kande la frati repastis en kafeo-butiko. Lu kunportis odoracho, vagis inter tabli e kaptinte telero di ula kliento e quik forkuris. Erste l' autoro pensis, ke la povro es Belaruso pro simbolo sur la chapelo, ma pos plu bone regardir, lu komprenis, ke to esis Lituanian insigno. To tranquiligis lu - la povro shamigez la vicina Lituania, ma nur ne kara Belarusia.

Me ne-juste dicis, ke ne existas tradukuri di A. Hlobus. Me trovis "Adam Hlobus. Demonokameron. - Bialystok, 1998. 206 s." Or, nia amiki ek Polonia povos juar (od indignar pro) un ek lua verki. To es kurta noveli pri diversa temi. Pri la tradukuro laboris 14 (dek-e-quar) homi - quale se pri ula enciklopedio.

Vizitante la muzeo di *Madame Tousseau* (lu nomizis el "avino"), ube es kolektita multa vaxa figuri, l'autoro havis kelka remarki.

"Mankas difero inter vera e falsa, inter kredo e dubito, En la muzeo esas homi e pupei, kozi ed olia reflekti en speguli,

lumi ed ombri. Yen stacas muliero, qua balayas - to es manekino. Yen es japoniano, qua fotografas la muliero-pupeo. Yen es mea fratulo, qua observas la turisto kun fotografilo. Yen es me, la Adam Hlobus ipsa, qua vidas ca omno en spegulo. Yen es tu, qua askoltas mea naracuro pri astonesko. E tandem es la lektero, qua lektos la texto. Kad es precipua ke la pupeo facita en formo di balayistino di antea yarcento es senamna? Se lu fotografus su apud ol, esos desfacile distingiar ube es vivanta homo, ed ube es artificiala pupeo."

"En la muzeo di *Madame Tousseau* la figuro de Van Gogh es la maxim leda. (Hlobus es anke desegnisto, vu povas observar kelka lua verki en la tereno, pri qua me skribis, ye: <http://www.adam-globus.com/book/index.htm>

Ne decas, ke la maxim bona desegnisto di omna yarcenti esez plu basa kam ula turisto. Me omno komprenas, e sequar la principi di realeso es laudebla. Ma ka ne posiblesas erektar lua figuro sur ula tableto. Me ne es certa pri altri, tamen onklo Vincent meritas lo. Lo ne es pro la historio, ke

Van Gogh mortigis su per kuglo pafita aden kapo. Vu ne pensez, ke lua desegnuri es bona pro to, ke valoras plu kam oro. Vu ne esperez, ke homi es fola por komprar la verki kontre giganta sumi. Es tote altra. La kauzo es en ula artificio, en la optika efekto, en difrakto di lumo-radii, en ludo di ombri e lumi. Yen vu iras

alonge lua desegnuri, kustumala temi, vu iras e pensas, pro quo lu es genio? Pro quo on konstruktis muzeo por lu? Vu haltas avan ul e vu senteskas plu bone. Quo eventis? Kande? Quale? Ne posiblesas komprenar. Yen es vera arto, genialeso."

Zmitro Lapcionak, Belarusia

100 yari ante nun...

... naskis Georges Simenon en la belga urbo Liège (Lüttich, Luik) ye 13 februaro 1903. Il pasas sua yuneso en Liège. Evanta 15 yari Georges livas skolo por laborar ye la 'Gazette de Liège'. Il artiklifis pri temi diversa e il skribas diala jurnalokolumno. Samtempe il probas romanifar; en 1921 aparas, ye la pseudonimo G. Sim, lua unesma libreto 'Au Pont des Arches'. Decembro 1922 il, kun sua spozino Régine Renchon, livas Liège ed iras a Paris ube il publikigas inter 1923 e 1933 ye diversa pseudonimi preske 1000 rakonti e proxime 200 romaneti. Kom seglero fanatika il pasas multa tempo surmare e sur riveri e kanali Europala. En 1929 il kreas dum restado en la urbeto Delfzijl (Nederlando) la personajo Maigret, policestro en Paris. La parisana policisto es tre populara ed entote 72 romani pri Maigret aparas, la lasta en 1972.

Balde Simenon es kapabla alternar la suceso di Maigret kun romani psikologia; il verkifas entote 117 de ica romani. Ilua verko tradukesas en plu kam 60 lingui (mem tradukuri internaciona-lingua aparis: '*Maigret hezitas*' (1999) ed '*Maigret kaj la maljuna damo*' (2002); ambe edituri esperanto-lingua) e multa romani filmagesas. On evaluas ke entote duima miliardo (500.000.000) libri imprimesis.

Dum ke il romanifas, Simenon es survoya permanente. Pos Paris il iras a Charente; dum la duesma mondo-milito il restas en la Vendée-regiono.

Pos la mondmilito en 1945 il livas Francia e voyajas tra Amerika ube il renkontras Denyse Ouimet. Il engajas el kom sekretario, pose el anke divenas ilua amoranto e tandem ilua duesma spozino. Il ja livas Usa en 1955 e retrovenas a Francia ube il sejnornas en Paris e ye la franca sud- litoro ante ke il definitive foriras a Suisia. Balde Denyse livas il e lia servisto Teresa Sburelin remplasas el kom vivo-kompano di Simenon. Autune 1972 Simenon anuncas oficale ke il retretas, il ne plu publikigas romani ma il ankore ya diktas sua memoraji qui publik-igesas en 22 tomi.

En 1981 ankore aparas ilua 'Mémoires Intimes' qua deskriptas ilua vivo-stilo kom-plexa. Georges Simenon mortas, evanta 86 yari, ye 4 septembro 1989 en ilua domo en Lausanne.

Simenon honorizesas i.a. per postmarko (videz imajo-1) e statuo di Maigret en Delfzijl (videz imajo-2). Me ipsa posedas preske 40 Maigret-libri qui, malgre ke la maxim olda evas ja 70 yari, ankore es bone lektinda.

Ronald Bijtenhoorn, Heemskerk – Nederlando

Invito al Ido-renkontro

Invito al internaciona Ido-renkontro en Grossbothen dum la tempo del 08ma til la 12ma di agosto 2003 okazione la 150ma nasko-dio di Wilhelm Ostwald

Per ico ni kordialege invitas omna Idisti ed amiki dil linguo internaciona al internaciona Ido-renkontro 2003.

La renkontro eventos dum la tempo del 08ma (arivo) til la 12ma di agosto 2003 (departo) en rurala sideyo "Energie", la hodiala Wilhelm-Ostwald-Memoreyo en Grossbothen cirkum 45 kilometri sud-este de Leipzig.

Motivo por la selekto di ca loko esas la 150ma naskodio di Wilhelm Ostwald, quan la memoreyo celebros dum la yaro 2003. Wilhelm Ostwald naskis la duesma di septembro 1853 en Riga (Latvia). Nia Ido-renkontro esos parto di la solenaji okazione ca jubileo. Kulmino-punto dil renkontro esos la publika solena diskurso da Günter Anton, prezidanto dil Uniono por la Linguo Internaciona (Ido), quo, segun la projeto dil renkontro, eventos ye la 10ma di agosto ye 15.00 kloki. Por gasti, qui ne parolas Ido, la diskurso samatempe tradukesos aden la Germana linguo.

La rurala sideyo "Energie" en Grossbothen kun la Wilhelm-Ostwald- Memoreyo esas atingebla:

- per la treni di la Germana Fervoyo ye omna horo de Leipzig e Dresden a Grossbothen, sequas ped-irado de cirkum 15 minuti de la fervoyala staciono di Grossbothen. Voluntez marchar dextre sub la ponto vers la loko-centro alonge la strado "B 107" vers Grimma til la rurala sideyo "Energie".
- per automobilo sur la autovoyo A 14 til l' ekireyo Grimma, de ibe sur la strado "B 107" tra Grimma vers Colditz. Quik pos la komenco de dextre di strado "B 107" esas videbla informo pri la rurala sideyo e pos

kelka metri ye la sama latero dil strado sequas l' enireyo ad la rurala sideyo.

- per autobuso de Leipzig, Waldheim, Grimma e Colditz til Grossbothen, sequas ped-irado de cirkum 15 minuti del autobuso-staciono til la rurala sideyo "Energie" sequante vers Grimma alonge strado "B107".

Ye la komenco dil loko e proxim la fervoyala staciono esas trovebla informo-shildi.

La preci di la sejorni e repasti en la Wilhelm-Ostwald-Memoreyo esas:

un-litizita chambro	EUR 34,- po chambro
du-litizita chambro	EUR 52,- po chambro
kafejo e drinkaji dum la kunsidi	EUR 3,60 po jorno e persono
dineo	EUR 6,- po jorno e persono

Do, me ja hodie advokas ad omna Idisti ed amiki

"Esez bonvenanta en la Wilhelm-Ostwald-Memoreyo en
Grossbothen"

Frank Kasper prezidanto dil Germana Ido-Societo ed organizanto dil
Ido-renkontro 2003

Rientrunkesko

Se oportas ke me vivez altra vivo
pos la nuna, o pos le nuna, me preferas
rientrunkeskar arbore, en anzino
diletanta e la suno e la pluvo,
la plezant e voluntal solitareso
akompane di la tota anzinar’*

Perplexeso

Men perplexigas la existo e la vivo.
Dil pozitrono ed universo.
Di lombriko, di insekto, di anzino.
Dil magmatra, enigmata mondo homal.
Ma perplexigas men maxime
la neperplexeso di la homi,
lia fido a senci e strukturi
dum la feliceso, dum l’agonio.

Jorge Camacho, Hispania, 2002
Tradukis: Gonçalo Neves, Portugal

* anzino = querko sempre-verda (*Quercus ilex*) SP

Lamento dil Oficiro pro sua kavalo mortinta

Ni meritas la morto
pro ke ni es humani
e la milito facesas da nia manui
da nia kapo konfuza pro yarcenti de ombro
da nia sango stranja e ne-stabila, dal ordini
quin on portas interne, e restas sen expliko.

Ni kreis la fairo, la rapideso, la nov alkemio
la kalkuli dil gesto,
quankam savante ke ni es frati
Ni havas mem la atomi kom komplici, e quala peki
pro la cienco, en la maro, en la nubi, en nia astri!
Quala delirio, nia imagino, sen Deo.

E tu, hike, mortis! Ho! tua morto esas la mea qua, trompata, tu
recevas.

Tu ne plendas. Ne pensas. Ne savas.
Me indignas vidar haltar, vice la mea, tua kordio ne-ofensiva.
Animalo sorciva, plu bona kam ni omna!
- quon tu havis kun ca mondo di la homi.

Tranquil e pura, interplektita en karno e revo,
tu lernis la vivo, quan tua okuli dechifris...

Rejo di la verda planaji, kun fluvii tremanta pro brami...

Quale tu venis mortar por ulu qua mortigas sua frati!

(Lamento dil Oficiro - Maro Absoluta - CECILIA MEIRELES
(1901-1964).

Cecília Meireles

CECÍLIA Benevides de Carvalho MEIRELES, braziliana profesoro, jurnalisto e poeto, naskis en Rio de Janeiro, ye la 7ma di novembro 1901. Ye l' evo de tri yari el perdis lua genitori e vivis la infantala yari kun sua matrara avino, qua su charjis pri lua edukeso.

El studiis en la Skolo Normala en Rio, e divenis profesoro. El studiis anke lingui e muziko.. Dum preske sua tota vivo el su dedikis a la jurnalismo, ed intense defensis la kun-edukado di la yuni, la skolo laika e la demokratio. En la triadekesma yari el plu intense partoprenis la politikala vivo, publikigis granda-nombra artikli pri politiko, docado e kulturo,

favore la liberesi individuala, kontre la lora autoritatoza politikala rejimo e sufris persekuti, pro ideologia e politikala motivi. El anke dedikis su a la libri por infanti ed, en 1934, fondis l' unesma biblioteko por infanti en Brazilia

En 1934, el vizitis Portugal ed Usa, ube el docis pri Braziliana literaturo e kulturo en universitati. El multe voyajis, e facis plura konferi e publika lecioni pri literaturo, edukado e folkloro, en plura landi, en Europa, Amerika ed Azia. De la triadekesma yari, el docis pri literaturo en l' universitato en Rio de Janeiro.

Cecília Meirels publikigis sua unesma libro ye l' evo de 18 yari. “Espectros” (Fantomi), kolekturo di 17 soneti qui revelis ankore influo da la Parnasiani e simbolisti, ma el balde diskovris sua propra voyo a poezio alte-personala e de granda qualeso literaturala.

“Viagem” (Voyajo), 1939, definitive fixigis la karakteri literaturala de sua poezio alte-personala e de

granda qualeso. Quale V. Lamego skribis, ca libro, "pro la lirika kapableso noviganta", ritraktas permanenta voyajo interna, intima, sugestante en formo lejera e delikata, temi pri solitareso, melankolio, fugo per la revo, la vakueso di la vivo,

nostalgii e sufrado. Ca karakteri par-kuros sua tota lirika verko".

Cecilia Meirels mortis en Rio de Janeiro, ye la 9ma di novembro 1964.

*Sady (Herder Sá)
Rataichesck, Brazilia*

Krizala stando dil Franca Republiko

"Hitler povus esar bona islamano", icon on audas en la korti di kelka Parisana licei e gimnazii pos la fino di kurso, durinta dum un horo, pri historio koncernante la Duesma Mondomilito e la "Shoah" (extermino dil Judi facita dal nazisti)... La kolektiva verko direktita da Emmanuel Brenner (*Les Territoires perdus de la République* t.e. Ido-lingue: "La perdita Teritorii dil Republiko", libro redaktita sub la guidado da Emmanuel Brenner, editerio *Les Mille et Une Nuits*, preco 12 euri) esas teroriganta dokumento. En ol abundas atesti da docisti tormentata pro la konduto da sat nombroza dicipuli qui manifestas radikala antisemidismo e qui ne koncias ke li esas kulpanta pri delikti. La psikologia traisto di ca nova antisemidismo esas ligita a la sentimento di nepunisebleso qua akompanas ol, tale ica dicipulo di klaso triesma (ye 14-15 yari, cirkume) qua klamas: "Ni yurizesas esare kontre-Juda, kad ne?" La olda demono dil kontre-Juda odio, quan on kredis esare la monopolio di "la anciena extremista dextranaro nacionala, populista e katolika", segun la vorti dal autoro, do prizentas altra vizajo. Dum la recenta monati, on vidis ke lu povas riaparar... che la extremista sinistranaro. Exemple, on audas ofte dicar ke, la antisemida agi facita da yunuli veninta de enmigranta familii, esas konsequo dil ristarto dil "intifada" e di la politiko facita dal Israelana chefa ministro, Ariel Sharon, kontre la Palestinani. La autoro kontestas ica interpreto per

rimemorigar la kronologio dil erupto di la Jud-odianta agi en Franci: oli komencis en novembro 2000, dum periodo qua korespondas, en Israel, a la ministreso dil chefa ministro di la socialista laboro-partiso Ehud Barak, ye la dii pos la paco-negociado di *Camp David*, e ye la pre-dio di la lastega Israelana probo por koncilio, en Taba, Egiptia.

Emmanuel Brenner rimemorigas ke, kun sama diploma kam olta dil Franci, la chomado-nivelo esas aparte alta che la yuni di Araba nord-Afrikana familii. Tamen, se on povas komprenar lia iraco, ico ne povas justifikar lia violentaji. Lore, on devus anke konsiderar kom yurizita agi la marchi dil "Nigra Kamizi" (fashisti) en Italia qui kontenis en lia gruparo grandanombra "sociale ekklasigiti, desfortunozi e sociala frustriti".

"Les Territoires perdus de la République" revelas anke la desquietiganta progreso dil homini-odio qua povas irar de la sexuista insulto til la kolektiva violaco. Elise Jacquard, en lua libro-kontributajo, analizas til quala grado la yunini dil quarteri, ube lojas multa islamani, koaktesis aceptar la sexuismo kom normala relato-modo kun la yuna viri. Koram ica diversa odii di nuna epoko qui furias aparte en la preurbi lojata da islamani, esas extreme importoza refuzar la tabui dil "politikala justeso", qui interdiktas nomizar la fakti. Pro ica motivo, explikas Elise Jacquard, la kombato kontre la homini-odio devas atencigar pri la "komplezo" dil viktimi qui koaktesas aceptar en lia internajo lia viktimi-statuti. La kombato kontre la Jud-odio devus surirar la sama voyo. La libro, pesimista, esas anke medito pri la "des-santuariigo" di la republikana skoli : "Dum longa tempo on volis kredar ke la skoli esas protektata loki kontre la violento dil exera mondo." Ma, de nun, lo esas interne di la doceyi ke la odio agas tote libere. Oportas lektar, en ica verko, la atesti dal abandonita e senkuraja docisti por intelektar til quala nekredebla grado la skolaro divenis "perdita Teritorio dil Republiko". Kad ico signifikas ke senlimita libereso povas esar nur nociva ?

Artiklo da Anna Topaloff publikigita en la Franca diala jurnalajo LE FIGARO ye la 12ma di novembro 2002 e tradukita da Jean Martignon.

Advoko por krear asociuro "France- IDO"

Ante me expozas mea idei sur la futura organizuro por IDO en Francia, me volas retro-donar homajo hike ad Louis de Beaufront e Louis Couturat, patri dil IDO, ed ad membri di la delegaciono di la linguo internaciona ma anke ad omni qua laboris por transmisar e plubonigar ica nobla projeto.

Hodie la interreto ma anke la internaciona Komerco e la augmentado di libera tempo, facas plu necesa la uzo di internaciona linguo. Ido povas divenar la morga internaciona linguo se ni kunlaboras. Ma por retala skopo ni devas organizar ni:

1) La oficala internaciona organizuro ULI qua ja existas, devas nur federar sole la naciona oficala organizuri dil IDO e reprezentar oli en la internaciona organizuri quala UNESCO, CEE, MERCATOR, edc. Ica organizuro devas anke agar por la progreso dil IDO en omna landi sen nacionala oficala organizuro. Olua interretala sito* www.uniono-por-la-linguo-internaciona-ido.de devus esar plubonigata e sen reklami.

2) Ja kelka oficala nacional organizuri existas (exemple en Germania ed en Anglia), ma ne en Francia. Do ni devas rapide krear asociuro (lego 1901) "France-IDO". Olua skopo esos progresigar e developar IDO en francia ed anke federar regionala organizuri di IDO qui progrese aparos. Me ja skribis la statuti e por komencar ni devos havar adminime reprezentanto, kontisto ed asociuro-loko. L' adhero-kontributuro povos esar 15 euro por l' unesma yaro por spensar l' unesma laboraji (depozito dil statuti, interretala sito*, edc.) Me ja anke rezervis la nomo "ido-france.org" por sua futurala sito* quan la e-forumo "idopagino" povos facar. Ica interretala sito* devos esar sen reklamo e l' asociuro devos nominar un o plura administreri. Fine, l' asociuro "France-IDO" devos adherar l' internaciona organizuro ULI por divenar oficala membro.

3) La horo por krear regionala organizuri ne ankore arivesas, ma retala organizuri aparos en proxima futuro. Tamen on povas ja rezervar nomo-domeni por krear futurala regiona interretala siti*. Me ja rezervis "ido-bretagne.org" por la futurala sito* di Britania. Forsan la asociuro "France-IDO" povos rezervar kelka altra nomo-domeni.

4) Ula-foye pos ke ca bazi esos establisita, ni povos facar interkonsentala agi por durive progresigar IDO en Francia ma anke en la tota mondo kun ULI. Agi qui ne devas limitizar su ad interretala siti* ma anke devas esplorar altra voyi.

Fine me invitas la Franca idisti konsentar por krear l' asociuro "France-IDO", e kontaktar me por konkretigar ca projekto, per l' adreso:

Loic Landais

30, Rue du Port Durand – 44300 Nantes – Francia

loic.landais@wanadoo.fr

KOMUNIKO IMPORTANTA

LA ELEKTO DI LA DIREKTANTA KOMITATO DI ULI

En 2003 eventos la elekto di la Direktanta Komitato di la Uniono por la Linguo Internaciona (ULI). La nova komitato funcionos de 2004 til 2007. Membri di ULI darfes prizentar su, od altra membri, kom kandidati por la nova komitato. Voluntez sendar tala propozi a me ne plu tarde kam un monato pos recevo di ca revuo.

Voto-folieti, kontenanta listo di kandidati, dissendesos dum 2003 kun Progreso.

David Weston, Sekretario di ULI
24 Nunn St, Leek ST13 8EA, Granda Britania.

dgweston@amservice.com

Pri la vorto *BRASAR*

Semblas ke existas kelka konfuzeso pri la signifiko dil Idala vorto *brasar*. Yen probo di kompleta defino:

bras/ar: (tr.) Mixar ingredienci en recipiente, samtempe agitante li, kun la skopo uzar la mixuro por ula operaco.

Yen exempli di lua uzo:

- *Brasar oro ed arjento en kruzelo, por facar aloyuro.*
- *Brasar aquo e malto en kuvo, por facar biro.*
- *Brasar farino, sukro ed ovi en baseno, por facar kuko.*
- *Brasar ovi e fromajo en padelo, por facar omleto.*
- *Brasar vitelo, sukro e cinamo en taso, por facar vitelajo.*

On uzas *brasar* anke en figurala senco:

- *Linguiferi brasas vorti de lingui diversa.*
- *En la nuna skoli on generale brasas lernanti de diversa rangi sociala.*
- *Afer-brasero es homo qua brasas plur aferi samtempe, esforcante exekutar taski diversa e solvar omna problemi: lu es ulsorta omno-tushero.*
- *Konfuza kapo brasas plur idei e pensi samtempe.*

Birifar – biriferio – brasar – braserio

Lor birifo, on ya brasas aquo e malto en kuvo. La brasado es parto di kompleksa e plurfaza procedo nomata birifo. Tamen ol ne es sinonima a birifo. Braserio es aparta chambro en biriferio, ube on brasas. Tamen ol ne es sinonima a biriferio.

Gonçalo Neves, Portugal

Ido en Hungaria

Pro manko de historiala materiali skribita da Idisti, ni insertas artiklo pri la historio di Ido en Hungaria, skribita dal Esperantisto Árpád Rátkai, qua tre afable permisís a ni tradukar e publisar ol en Progreso. L' artiklo es integra. Ni es tre gratitudoza ye sioro Árpád Rátkai.

Rezumo

Quankam inter l' unesma Idisti trovesis kelka Hungari, on nur erste povas parolar pri Ido-movimento en Hungaria depos 1913. Dum la Revoluciono-yari l' Uniono di la Linguo Internaciona Ido (ULII) (1914-1924) anke inkluzis l' 'Ido-Federuro di Socialisti (IFS)'. Dum ca yari la konkurso por suporto inter Esperanto ed Ido atingis olua somito. Sub ca kondicioni on komencis establisar en Budapest, unesma-foye en la mondo, en la Universitato di Cienco, Internaciona Ciencala Linguo-Instituto (ICSL) kun Ido- ed Esperanto-docisti. La vinko di la kontra-revoluciono anulis tam ca kam altra inicii. En Ido aparís, inter 1917 e 1919 egardinda fakala literaturo e dum la yari 1922-1924 anke *beletristiko**. Dum la lasta fazo dil Ido-movimento en Hungaria, la Hungariana Federuro dil Mondolinguo Ido (HFMI) funcionis nur en l' urbo Szombathely (1924-1937).

1 Introdukto

La movimento di internaciona linguo existis en 1879 per la linguifo di la linguo-projeto Volapük. En 1887 aparís Esperanto e dum la posa yari la movimento di internaciona linguo chanjis olua linguo-projeto de Volapük al Esperanto. La Volapükistal organizuri disfalis, la florifinta Volapük-movimento velkis e fine cesis. Multa ex-Volapükisti esis inter l' unesma Esperantisti e heredigis la Volapükistala tradicioni al Esperanto-movimento.

En 1908 aparís Ido kun postulo de nova linguo-chanjo de la movimento di internaciona linguo, ma la historio ne iteris su. L' Esperanto-movimento ne krulis, mem kreskis e plu-evolucionis.

Depos 1909 florifeskis anke l' Ido-movemento. Future amba lingui developis nesimile.

2 La pre-historio (1907-1913)

L' unesma Hungarian Esperantisto esis Gábor Bálint (1844-1913), qua en 1897 lernis e komencis docar Esperanto en l' urbo Kolozsvárⁱ. Ibe il esis universitatale profesoro di kompariva linguistiko di la lingui dil Ural-altaji, inter 1897-1912. Esas fakto apene konocata, en l' Esperanto-movemento quaze shaminda, ke Bálint esis anke l' unesma Hungarian Idisto. En 1903 il kontaktis l' organizuro *Délégation pour l'adoption d'une langue internationale*, organizita da la Franca profesori Louis Couturat e Leopold Leau, ed en 1907 il divenis adepto di Idoⁱⁱ, quankam kritikante olu.

Ido-Akademio esis fondita ye l' unesma elekto la 16ma di agosto 1909. Inter la kandidati esis l' ex-esperantisto Bálint. Il ne recevis la necesa majoritato de la voti, do il ne akademianeskisⁱⁱⁱ. Pos ta fiasko il ne plus pleis rolo en l' Ido-movemento. Il livis amba lingui e movementi.

Sam-okazione kun la fiasko di Bálint en 1909, elektesis Ido-akademiano altra, l' inter l' unesma Idisti tre populara Hungarian ex-esperantisto, Pál Jankó (1856-1919), inventisto. Il restis akademiano til sua morto, ed en la yari 1912-1913 il esis mem sekretario di ta korporaciono. Il esis Idisto internacionale konocata, ma en ilua idisto-yari il laboris e vivis en Istanbul, Turkia.

En 1907 fondesis en l' urbo Fiume^{iv}, l' Adriatika Esperanto-Ligo, di qua la prezidanto esis barono Lajos Orczy^v. Il membreskis di Ido inter l' unesmi. La membraro ne sequis il, ma la Ligo ja en 1908 cesis existir^{vi}. Orczy en Hungaria organizis nulo, ma en la yari 1908-1910 il esis kunlaboranto di Progreso, central organo dil Idisti en Paris.

Bálint, Jankó ed Orczy esis pioniri di Ido, ma ne di la Hungarian Ido-movemento. Kom Idisti li havas traci en Progreso, organo di la naskanta internaciona Ido-movemento, ma ja ne en Hungaria.

Depos 1909 aparis kurta informi pri Ido en diversa Hungariana periodali^{vii}, en la Hungara, Serba e Germana lingui. La linguisto Mózes Rubinyi en 1909 atencoze sequis la tipo di diversa linguo-projeti e specale ti di Esperanto^{viii}. Probable il esis l' unesma

linguisto en Hungaria, qua mencioniis Ido, informante pri la kayero *Weltsprache und Wissenschaft*^x aparinta en Jena.

L' Ido-movimento komence konsistis ekskluzive de ex-Esperantisti. Tale eventis anke en Hungaria, quankam ibe la nova movimento komencis tre desfacile. Nur tre poka Esperantisti divenis Idisti. Inter li l' unika e lokala guidanto, Orczy, quan sequis nulu de ilua societo.

La motivo, pro qua la maxim multa esperantisti insistis ye Esperanto, esis le sequanta: Esperanto esas plu perfekta, malgre la multa semblanta e fakta avantaji di Ido. Ta qualeso-diferon la majoritato plue sentis kam komprenis. La ankore yuna Kálmán Kalocsay, plu pose eminento dil Esperanto-kulturo, konfesis lo sequanta: "En 1912 me profunde parstudiis la gramatiko e vortaro di Ido. Lore me savis Ido tam bone kam Esperanto. Ma me nulafoye partoprenis en la Ido-movimento, nek verkifis en Ido: mea intereseko esis pure linguala e cesis pos la parlerno de mea Ido-libro." ^x

3 *Komenco di la movimento (1913-1914)*

István Bakonyi (1892-1969) quankam nur studento, esis fakte la fondinto di la hungarian Ido-movimento. Komence il esis esperantisto, en 1912 verkifis en Esperanto, ma balde il idisteskis. Il esperis konvinkar l' esperantisti por idisteskar, ma li indigneskis, e la komitato di la Hungarian Esperanto-Societo la 30ma di marto 1913 ekskluzis il de la membraro di la societo "pro ilua agado kontre la societo". Pos ilua apelo la generala kunsido di la societo aprobis ta decido^{xi}. Pos ta evento Bakonyi apene povis solicitar nova idisti de la serii dil esperantisto.

Bakonyi propagandeskis Ido en universitala rondi. Il sucesis vekigar l' intereso i.a. di Frigyes Schulek (1841-1919), arkitekto, akademiano, en la yari 1909-1911 honorala prezidanto di La Verda Standardo Hungarian Esperanto-Asocio. Pál Dienes (1882-1952), matematikisto, apogis il. To fermigis ilua pozeso, ke la rektoro, Gusztáv Rados, esis membro di la *Délégation pour l'adoption d'une langue internationale*, quankam ne aktivesis en ol. Tale Bakonyi atingis, ke en la Teknikal Universitato on, ne permisante organizar

Esperanto-kurso, tamen ne refuzis permisar (subtenis?) organizado de Ido-kurso.^{xii}

Tale komencis l' unesma Ido-kurso en Hungaria, guidata da Zsigmond Szentkereszty (nask. 1924)^{xiii}, kunlaboranto di la Ministerio di Komerchal Aferi. Il esis idisto de adminime 1911.^{xiv} Samayare il verkifis en un tomo gramatiko e vortari di Ido. En la unesma semestro finis la kurso 28^{xv}, en la duesma 32 personi. Plusa suceso esis, ke un de la nova idisti, Pál Dienes la 13ma di decembro 1913 facis sucesoza diskurso "Pri la problemo dil artificiala linguo" en l' alta-prestijozza Societo di Sociala Cienco^{xvi}, e ta diskurso aparis en la pionira sociologia revuo *Huszdik Század*, redaktita da Oszkár Jászi.^{xvii}

L' idisti 12 yari pos fondo dil unesma hungarian Esperanto-organizuro, la 3ma di marto 1914 fondis la societo 'Uniono di la Linguo Internaciona Ido (ULII)'. Profesoro Frigyes Schulek divenis la prezidanto, ed István Bakonyi la sekretario. L' ok-membra direktanta komitato di la societo konsistis de universitala e gimnaziala profesori, i.a. Mihály Babits (1883-1941), salianta figuro di la hungariana historio di literaturo, Pál Dienes e Valeria Dienes (1879-1978) filozofa ed arto-tradukisto, e.a.^{xviii}

Tam por Esperanto, kam por Ido divenis grava tereno di la sollicitado la Galilei-Rondo, influiva kontre-milital organizuro di la sinistra intelektuisti, qui atraktis multega studenti. Ibe Albert Lantos (1892-1943), medicino-studento aranjis diskuto pri Ido, e quik pose komencis kurso.^{xix} Bakonyi en marto sollicitis anke en laboristal organizuri, ed en la Galilei-Rondo on komencis kurso anke por laboristi.^{xx}

Sucese evolucionis anke l' Esperanto-movimento. Tamen, dum la somero di 1914, pro la komenco dil Unesma Mondo-milito omna organizuri di amba linguo-movimenti paralizeskis por tri-quar yari, same kam l' altra intelektala movimenti, organizuri. Cesis l' organizala vivo, la kursi, la diskursi, la diskuti e l' editado. La milito-yari adportis mizero. Multa esperantisti ed idisti soldateskis e perisis.

4 An la solio di la revoluciono (1917-1918)

En 1917 vekis intereso por la problemo di internaciona linguo. La maxim fervoroza esperantisti komencis propagandar. Zsigmond

Szentkereszty e Pál Dienes en agosto 1917 probis rikomencar la difuzo di Ido. Autune li anuncis kursi en la Teknikal Universitato, en plura meza-skoli ed en la Galilei-Rondo^{xxi} (Breuer/Freud 1917. Kovropagino 3). Idisto komencis agar anke en l' urbo Kecskemét^{xxii}. Aparis libri pri „Europana linguo”^{xxiii} e pri neolatino^{xxiv}, ma amba "mondo-lingui" restis sen resono, sen sequi.

Anke Bakonyi komencis l' editado, ed en l' autuno di 1917 lansis la kayero-serio *Biblioteko dil Internaciona Kulturo*, quan il sucesis durar anke en 1918 e 1919. En ta serio aparis non broshuri (Videz la listo en la bibliografio.) La temi komence esis naturo-cienala, filozofiala, do aceptebla por la milito-tempala cenzuro. Il ipsa tradukis famoza autori: *Pri la Psikala mekanismo di historiala fenomen*i da Joseph Breuer e Sigmund Freud, *Resono ed experimentado* da Felix Le Dantec e *Filozofiala e naturo-cienala pensado*. *Skisuro a la psikologio dil exploro* da Ernst Mach. Preparata esis, ma ja ne aparis *Realajo e matematiko* da Pál Dienes.^{xxv}

En 1918 forteskis kontre-militala movementi e rivivaceskis l' intelektala vivo. Bakonyi sucesis "solicitar" tri konocata intelektozi por esar honorala membro di ULII: Ervin Szabó, Oszkár Jászi e Mihály Babits.^{xxvi}

La poeto Babits, qua ja en 1913 partoprenis l' unesma Ido-kurso, vidis en ta movemento por l' internaciona linguo, forteso kontre la naziismo, kontre la shovinismo.

Ervin Szabó (1877-1918) esis sociologo e direktero di la chefurkala biblioteko. Il divenis l' intelektala guidanto di la kontre-militala movemento dum la milito. Bakonyi tradukis ilua studio *Eruditeso e kulturo*, qua aparis en l' Ido-revuo *Mondo* en Stockholm^{xxvii}, e pose aparta imprimuro anke en Hungaria. Ta esis l' unesma socio-cienala imprimuro en Ido, en Hungaria. En septembro ja povis aparar anke kontre-militala edituri. Bakonyi lore tradukis ed editis *Imperialismo e paco permananta* da Ervin Szabó. L' autoro mortis la 30ma di oktobro, un dio ante la revoluciono.

La socio-ciencisto e politikisto Oszkár Jászi (1875-1957) lansis l' ideo unionar la populi en la Danube-valo en federuro. En la verko *Futuro di Hungaria e l' Unionita Stati Danubeana*, aparinta ye la fino di la mondo-milito, il mencionis Ido kom oportuna komuna

linguo di le propozata da la federuro - unionita stati en regiono di la Danube.^{xxviii}

L' ideo di internaciona linguo konekte kun l' idei di paco ed internacioneso vekigis intereso di la publiko. La linguisto Mózes Rubinyi (1881-1965) rezumis la staco-punto di la olima linguo-cienco en longa artiklo en German-linguala jurnal: la "artificiala" lingui quale Esperanto od Ido esas ne-apta divenar "internaciona mondo-linguo", nam li ne esas "naturala".^{xxix}

5 En la demokratiala revoluciono

La 31ma di oktobro 1918 demokratiala revoluciono vinkis en Hungaria. En la nova guvernerio, qua funcionis til januaro 1919, la ministro di yusteso esis Dénes Berinkei (1871-1944) - qua segun tatempera informo divenis "adepto de Ido".^{xxx} Altra ministro, Béla Linder (1876-1962), qua esis komisita por preparar la kontrato di paco, esis simpatianto di Ido. Same simpatiis triesma ministro, Oszkár Jászi, qua esis responsanta pri l' aferi di la nacionala minoritati. En la sequanta guvernerio, qua funcionis til marto 1919, Linder e Jászi ja ne partoprenis, ma, altralatere, la posteno di nacionala minoritati okupesis da Dénes Berinkei, qua en ta periodo esis la chefa ministro.

Esperantisti ne esis en ta rondo, ma l' esperantisti en novembro 1918 establis Propagandanta Komitato di la Linguo Internaciona (PKLI) kun ta tre konocata literaturisti, qui simpatiis kun Esperanto: Lajos Bíró, Dezso Kosztolányi, Frigyes Karinthy, Aladár Schöpflin ed altra.^{xxxi} PKLI mem havis propra organo, Hungara Revuo, apogata da la guvernerio, ja ol partoprenis la internaciona propagando da la stato ante la kontrato di paco. Anke formale riviveskis l' Hungariana Esperantistala Societo (HES) e Hungariana Esperantistala Societo Laboristala (HESL) fondita en 1913. Ta societi komencis intensa propagando ed organizis multa kursi.

Lia-latere anke l' idisti havis suceso: li konvinkis la konsilistaro di la Galilei-Rondo pri l' avantaji di Ido kontre Esperanto, la esperantista membri di la Rondo vane protestis.^{xxxii} La 8ma di novembro 1918 la rondo aceptis rezolvo, qua esis quale se deklaro di milito kontre l' esperantisti:

“Ad Omni!”

1. Galilei-Rondo aceptas Ido Internaciona helpo-linguo en omna-speca internaciona kontakto.
2. Advokas sua membri, ke li probez parlar maxime frue posible Ido ed uzez ol en sua kontakti kun altra-linguani.
3. Propozas al enlanda ed exterlanda societi, qui havas internaciona kontakti, ke li decidez same.”

Yen ol motivizas sua rezolvo:

- „1. Pro la nacionala jaluzeso nulu de la nacionala lingui esas kapabla esar ekkluziva helpo-linguo.
2. La mortinta lingui (greka, latina) ne esas oportuna por ta skopo pro lia komplikita strukturi e stranjera atmosferi.
3. Pro olua maximala internacioneso, simpleso e logikozaj strukturo Ido esas la maxime apta por esar universala mondo-linguo inter l' artificiala lingui (Volapük, Novilatin, Idiom Neutral, Esperanto).” ^{xxxiii}

Anke formale komencis funcionar la komitato di ULII sub la guidado da la sekretario, la 26 yari evanta kemi-injeniero István Bakonyi e du 25 yari evanta komitatani: Róza Lichtenstein (ja kom Róza Bakonyi, sponso* di la sekretario), e Paula Szabó, oficisto di asekurerio en l' urbo Pécs.^{xxxiv} Formacesis mem organizala komitato dil Ido-Federuro di Mediki, sub guidado da Róza Orosz.^{xxxv} En 1918-1919 malgre lia probi, centro dil Ido-agado en Hungaria divenis ne la anciena ULII, ol koncentris en la nova societo Ido-Federuro di Socialisti.

Anke l' adepti di Ido havis bona kontakti kun laboristala, social-demokrata rondo. La 18ma di decembro 1918 en la spaco di la Galilei-Rondo fondesis l' Ido-Federuro di Socialisti^{xxxvi} (IFS), kun la skopo difuzar Ido en la profesionala sindikati^{xxxvii}. Sekretariesis la 28 yari evanta fabrikisto Andreo Erdos^{xxxviii}. Balde fondesis grupo da la

societo en Újpest, nordal, industrialia pre-urbo di Budapest. Olua sekretario divenis Sándor Hirschler, 21 yari evanta inženiero-studento.^{xxxix}

L' IFS en la vintro de 1919 aranjis olua membro-kunveni en la Sociala Muzeo^{xl} en l' Eötvös-strado (ube anke esperantisti ofte kunvenis), e somere en la Marx-Lenin-Domo^{xli}. IFS anuncis plura diskursi pri interligo di Ido e socialismo^{xlii}, e to aparte en la fakala sindikato di imprimisti^{xliii}, e di la fero- e metalo-laboristi^{xliiv}. Studenti e laboristi esis la diskursanti: Albert Lantos (medicino-studento), Hirschler Sándor (inženiero-studento), János Németh (lignisto), Lajos Bakos e János Gábor (mashino-seruristi). La prelegi ofte sequis altra diskurso dal idisto Mano Neuhauser pri l' Internaciano (internaciona organizuro di la socialistala e social-demokrata partisi). Specala sollicito-metodo esis aperto di la "Mondo-linguo-Biblioteko" en la Galileo-Rondo, ube on povis "komparar ed elektar" inter l' "existanta mondo-lingui".^{xlv} IFS anuncis Ido-kursi gratuita en olua kunveneyo ed en altra loki^{xlvi}.

Ido aparis anke exter la chefurbo. Vintre la yuna docisto József Csatai (1893-1937) en l' urbo Kecskemét guidis kurso por 30^{xlvii} partoprenanti, pose, la 30ma di aprilo 1919 li fondis Filialo dil Ido-Federuro di Socialisti.. Károly Adorján la docisto di la komercoskolo divenis prezidanto, sekretario: la 16 yari evanta Árpád Vigh, kasisto: József Csatai (1893-1937). Li komencis sis kursi, precipue por studenti di la diversa meza skoli. Li sucese sollicitis plura nova Ido-adepti e fervoroza Ido-korespondanti.^{xlviii}

Bakonyi kontinuis l' editado di la libroserio *Biblioteko dil internaciona kulturo*. Ulte la ja aparinta verki da Ervin Szabó, *Imperialismo e paco permananta* ed *Eruditeso e Kulturo*, on preparis por editar anke la verki *Socialismo, Sindikalismo e Socialdemokratismo* e *Kombato inter Kapitalo e Laboro*.^{xlix} Fakte il ja ne sucesis editar la lasta du, ma aparis *Praktikala Georgismo* da Julio Pikler, *Voyo al eterna paco* da Wahle, *La nocioni di la tempo* da Henri Bergson e *Nacionalismo ed internacionismo* da Müller e Leyer.

La konkurso Esperanto-Ido ye propagando e sollicitado divenis plu e plu intensa en la vintro-monati. Mem dek yari pose rimemoris ulu, qua esis exter amba movimenti, ke "en Budapest en 1918 me vidis propagandala folieti di Esperanto ed Ido an la koridoro-fenestri

dil universitato e mem an la fenestri di tramo".¹ Intertempe multe plu granda tensi amaseskis en la socio. En marto on deklaris la nova statale formo: proletario-diktaturo, e komunisti e social-demokrati establis la nova guvernerio.

6 En la Konsilistaro (1919 mar-jul)

Inter la nova ministri, quin on nomizis populala komisiti, esis nek esperantisto, nek idisto. Tamen laboris kelka de li en la populala komisitari (ministrerii), ed en altra grava plasi. Tódor Kármán (1881-1963), matematikisto ed ecelanta aerodinamikisto, qua divenis adepto di Ido,^{li} facis grava projekti por la Populala Komisitaro por Publika Edukado. Ton facis anke la matematikisto Pál Dienes, qua divenis politikala komisito dil Universitato di Cienco.^{lii}

Anke esperantisti aparis en grava plasi, ed editis en Esperanto *Kion volas la komunistoj?*, grava broshuro da la guidanto di la proletario-diktaturo, Béla Kun. Mem la Populala Komisitaro por Publika Edukado editis un-foye 25 mil, dufoye 5 mil flugofolii e 5 mil propagando-marki pri Esperanto.^{liiii} La Populala Komisitaro por la Postero esis la komunista esperantisto Pál Robicsek (1892-1931), qua establis Landala Esperanto-Kontoro en la chefa posto-kontoro di Budapest. Altra komunista esperantisto, Rezso Rajczy (1886-1920) esis vice-guvernisto dil Infanto-protektala Fakto di Laboral Aferi e Populala Komisitaro por Populala Bon-stando e membro di la Konsilerio Kontre Alkoholo.

Intense laboris l' esperantisti. En Budapest on introduktis la docado de Esperanto same, quale ta di altra lingui en la t.n. vesperala libera skoli, en yunarala hemi, en plura meza skoli, che la posto, che la fervoyi, mem che la Reda Guardo. Printempe en 12 skoli esis kursi, e komencis 35 kursi en altra loki.

Pál Balkányi, un de la maxim fervoroza propagandisti di Esperanto tale rimemoris l' akreskinta batalio inter idisti ed esperantisti: "L' adepti di ta ofte vere atakeme agis en ta tempo kontre Esperanto. Omnube li aparis, ube ni laboris, provokis, kontre-agis ni, semante desfido. Li facis kontre-diskursi. Li sucesis dal olima revolucionala yunarala Galilei-klubo oficale aceptar Ido. Li de-arachis nia afishi e samaplaste pozis le lia." ^{liv}

Imajo 1: Afisho, propaganda Ido, de la yaro 1919. 62x47 cm. Somogyi-Biblioteko, Szeged.

POLGÁROK! MUNKÁSOK! KATONÁK!

Dicső harradalmunk megbőve a

világbéket és nemzetek szövetségét.

A legyverek versengése helyébe a kulturák bekas versenye lép. Nekünk ebben a versenyben nem szabad alá maradnunk! Eddig mi magyarok és a többi kis nemzetek kénytelenek voltunk több nagy nemzet (nemel, Francia és angol) nyelvét megtanulni, hogy a világ népeivel érintkezhessünk és velük nemzeti kultúránkat megismerthessek. Ennek nem szabad így maradnia! Lehetősen, hogy fél életünket néhez idegen nyelvek tanulásával töltsük, mielőtt a nagy nemzetek már termelő munkái végeznek! Sürgősen követelnünk kell a

SEMLEGES VILÁGNYELV

azonnali bevezetését. Ennek célja nem a meglévő nyelvek kiszorítása, hanem az, hogy minden embernek **anyanyelve mellett** második nyelve legyen, amelynek segítségével idegen nemzetek fiaival érintkezhetők. **Csakis a világnyelv segítségével** érvényesülhetünk a nemzetek társaságában mint egyenrangú versenytárs. **Csakis világnyelven** értethetjük meg magunkat **nemzetiségi honfitársainkkal,** ha nem akarunk 8-10 kis nyelvet megtanulni, améhez egy emberélet is moldnem kével

A világnyelv nemzetünk **kulturális érvényesülésének egyedül eszköze!**

MAGYAROK! Tanuljátok meg minél tömegesebben az

IDO világnyelvet

mint a legmodernebb és legstabilisabb világnyelv. Számos világban talán jól ismerték a munkások szavának. Beművelésén keresztül a kultúra, amelynek hátró előnye jól ismert, könnyűsereggel elterjedhet. Emellett létezik, szép hangzó és a gondolat minden irányzatában a legmodernebb kifejezések alkalmas. Vele azonban az előbbi nyelvekhez képest pl. a **Volapók** és **Esperanto** teljesen elavultak és a világnyelv **szav** elavultsága hátrányosabb.

IDO tanulószereket az előfizetéses levelek kaphatók minden nagyobb könyvtárakban. Mivel a világnyelv **szav** nagyon **széles** **Az IDO Nemzetközi Nyelv Egyesületének** **IRKÁRI Hivatala, Budapest, VI. Butyverszky-utca 32.** **Csatlakozzatok hozzánk minél hamarabb!**

AZ IDO NEMZETRŐZI NYELV EGYESÜLETE BUDAPEST.

Imajo 2: Flugfolio, propaganta Esperanto, de la yaro 1919. 15x11.5 cm.

A világbéke és a nemzetek szövetsége

a megvalósulás küszöbén áll. A fegyverek versen-
gése helyébe a kulturák békés- versenye fog lépni.
Éppen a versenyben mi magyarok és a kis nemze-
tek csak úgy állhatjuk meg helyünket, ha megtanul-
juk a legkönnyebben elsajátítható

Eszperantó nemzetközi világnyelvet,

mely az összes népek kölcsönös megértését lehetővé
teszi. **Az Eszperantó a legmodernebb és
legtökéletesebb világnyelv!**

Felfülmulta az Ido-t és minden más kísérletet.
Nyelvtana a legegyszerűbb, szókincse az európai
kulturnyelvekből, az ugynevezett internacionális sza-
vakból van merítve és bárki által pár hét alatt meg-
tanulható. Könnyű, logikus és fáradság nélküli. Az
Eszperantó számos világhírű tudós és dr. Zamenhof
Lajos varsói híres tudós sok évi munkájának ered-
ménye és hasonlíthatatlanul tökéletesebb, a gyakorlat-
ban praktikusab és hasznosab, mint az Ido s más
kísérlet. Az Eszperantó már az egész világon el van ter-
jedve és használatban van! Az eszperantisták száma:
15 millió! Egyesületük száma: 5000.

Felvilágosítást ad a Magyar Országos Eszperantó
Egyesület Budapest, Eötvös-utca 3, Társadalmi Múzeum.
Hivatatos órák: hétfő és csütörtök este 6-8-ig.
Egyetemek, klubok, iskolák részére tanerők.

Állandó tanfolyamok!

Krausz Lajos, Bpest.

En la vintro de 1919 denove komencis Ido-kurso en la Teknikal Universitato sub guidado da la matematikisto Pál Dienes.^{lv} Lore komencis docar ibe anke Tódor Kálmán. Probable pro lia influo la Hungarian Aero-Federuro deklaris olua apogo ed iniciis Ido-kurso por 60 pilotisti.^{lvi} Komencis diskurso-serio pri Ido en la Filozofio-Fakultato dil Universitato di Cienco,^{lvii} pose kursi por komecanti e por progresanti.^{lviii}

L' idisti anke en la pre-urbi di Budapest probis fermigar lia bazo. En junio-julio 1919 komencis nova Ido-kursi por laboristi, organizata da la Populala Komisitaro por Publika Edukado^{lix}, por yuna laboristi en Maglód, en Rákosliget, en Pestújhely ed en Rákospalota.^{lx}

Pál Dienes projektis establiso de Katedro e Lektoreso di Ido en l' Universitato di Cienco. Il juis la konsento di József Schmidt, profesoro di indo-europeana lingui, membro dil universitatala direktorio, qua ye la 21ma di mayo 1919 propozis establisar ta instituto sub guidado da Zsigmond Szentkereszty.^{lxi} Ma efikis l' argumenti anke por Esperanto. Probable segun influo di la linguisti Zsigmond Simonyi e Sándor Balassa, membri dil esperantistala PKLI, Schmidt sendis a la Populala Komisitaro la sequanta formulacita propozo:

"1. La Populala Komisitaro por Publika Edukado por docado tam ed Esperanto kam Ido nominez bone salariita lektori, nome: por Esperanto dr. Leo Lóránd e por Ido István Bakonyi.

2. Samtempe la Populala Komisitaro por Publika Edukado establihez Internaciona Ciencala Linguo-Instituto, qua apartenas al universitato ed esas sub fako-ciencala kontrolo, e Zsigmond Szentkereszty guidez ol, qua docas Ido en la Teknikal Universitato."^{lxii}

La 28ma di mayo la Komitato di la Filozofio-Fakultato apogis ta propozo. Ma en la humoro dil Esperanto-Ido batalio to esis tro multe por l' esperantisti. On babilachis, ke universitatala dekreto deklaras Esperanto ne-apta por serioza skopi. Cirkum la 26-27ma di junio informinte pri to on kunvokis exterordinara kunsido di komitato di HES, qua ye la 29ma di junio decidis impedir ta difuzo di Ido. Quik

on serchis kontakto kun la vice-populala komisito Pál Robicsek, ed il dissendis oficale advoko-telegrami a la konocata adresi di esperantisti, ke li aparez la 30ma di junio matine avan [l' edificio di] la Populala Komisitaro por Publika Edukado. Kelka esperantisti til la tarda vespero laboris ta dio en la chefa posto-kontoro por dissendar la telegrami.^{lxiii}

"Vere kelka centi venis, mem ne savante - pro quo? Paul Robicsek klarigis a li l' afero, qua tre ecitis omni. Ni kuregis adsupre sur la eskalero di [l' edificio di] la Populala Komisitaro por Docal Aferi. ... Audante la bruiso, l' oficisti kun surprizo venis ek la chambri por vidar, quo eventas? Posible li pensis, ke eventas ula kontre-revolucionala movo. Tote ne! Ni nulo volis kontre la rejimo, ma - kontre Ido!"^{lxiv}

L' aparo de ta amaso en statala kontoro esis vera surprizo, ja ante sis dii eventis en Budapest kontre-revolucionala revolto, quan on supresis per armi. E yen, aparis delegaciono di la manifestanti guidata da la vice-populala komisito Pál Robicsek e prizentis, ke "la hungara esperantistaro ne toleras, ke on decidez od imperez pri docado de Ido, kontree...", li "energie postulis la docado de Esperanto."^{lxv} Fine li recevis tranquiligiva respondo. La manifestanti sucesis atingar to, ke la komitato di la nova instituto esez ne-Idisto.

La Populala Komisitaro por Publika Edukado ye la 4ma di julio 1919 editis la dekreto pri establiso di Internaciona Ciencala Linguo-Instituto, e József Schmidt esis nominita olua direktero.^{lxvi} Do, povis komencar l' establiso di universital instituto por l' internaciona linguo, quale tala, l' unesma en la mondo.

La rivaleso inter Ido ed Esperanto konfuzigis multa interesati en l' universitati, mem la studenta anarkiisti. Li postulis, ke on obligez docar l' Internaciona Linguo, ed anke, ke aparta komisitaro decidez pos monato: e ka ta esez Ido od Esperanto? Segun li la profesori pos ta decido dum tri monati (do, dum la somero 1919) devos parlar l' Internaciona Linguo til kapable por docar li.^{lxvii}

7 Ido en la kontre-revolucionala Budapest

La 1ma di agosto 1919 en Hungaria vinkis la kontre-revoluciono. On anulis omna legi e dekreti aceptita depos la 31ma di oktobro 1918, inkluzante ta en l' universitato. On pensionis Profesoro József Schmidt. Inter la multa profesori forigita del universitato esis Mihály Babits, kontre qua komencis persekuti, same kam kontre l' olda Zsigmond Simonyi, qua mortis pro to.

Multi, qui pleis rolo en la revoluciono od en la Konsilisterala Republiko, e volis evitar persekuti, fugis ad exterlando. Ekmigris multega intelektози. L' idisto Pál Dienes divenis profesoro di matematiko en Anglia, Tódor Kármán divenis famoza aeronautikisto en Usa. Li ne plus okupis pri Ido. Oszkár Jászi divenis profesoro en usana universitato. L' esperantisto Pál Robicsek sucesis celite vivar ok monati, e pose fugar ad exterlando, ube il divenis la chefa moderniganto di la Sovietsa Postero. L' esperantisto Rezso Rajczy ne fugis, ya il partoprenis nur l' infanto-protektado ed agado kontre alkoholo, tamen on batis il a morto. Anke Valeria Dienes ekmigris, ma pos yari riveninte ed ex-idisteskinde esis dum yar-deki famoza koreografo e danso-teoriisto en Budapest.

Albert Lantos ye l' 1ma di agosto 1919 kun ecelanta komunisti fugis ad exterlando, ma avan la frontiero on kaptis ed enkarcerigis il en Sopron. Ta nokto il pasis kom ultima ante l' mortig-exekuto. Segun memoraji l' injeniero per karbopeco solvis matematikala taski sur la muro, e Lantos la tota nokto exercis pri la linguo Ido.^{lxviii} Malgre la trista perspektivi il tamen sucese eskapis, e Lantos divenis mediko en Germania. Balde pos ilua eskapo aparis ilua artikli en Ido-revuo.^{lxix} En la listo de la partopreninti di la Duesma Internaciona Ido-Kongreso en Dessau (Germania) esis Albert, Andreas e Barbara Lantos de Leipzig. S-ino Lantos esis anke inter l' aparolinti.^{lxx}

La potenti persekutis mult idisti ed esperantisti, nam li partoprenis la revolucioni. Tamen, ta lingui ipsa on ne interdiktis, quankam en la posa yardeki Esperanton on ofte traktis kom "komunistala linguo", precipue en policerii. On severe kontrolis la societi ed existis cenzuro. La polico kontrolis la postala sendaji, ed ofte interdiktis postala sendo de "rebeligiva literaturo" ek l' exterlando. La rebeligiva Ido-edituri, qui per posto ne povis atingar Hungariana lektanti, esis le sequanta: "La revui *Kombato* e *Libereso*

aparinta en Wien, ultre la kayeri editita en Leipzig: *Nacionalismo* ed *Internacionalismo* e *Nova Horizonti*." L' interdikto aparis en l' oficala dekretari en 1922.^{lxxi} En la sama yaro interdiktosis nur un Esperantorevuo, ma en la sequanta yari til 1938 nula Ido-, ma 43 Esperantedituri.^{lxxii} Ta cifri montras, ke la "danjeroza", revolucionala Ido-literaturo e la laborista Ido-movimento fakte cesis en la duadesma yari.

Quankam en la listo de Ido-organizuri, editita en 1921, ultre l' existanta ULII esis anke IFS en Budapest ed en Újpest kun l' anciena adresi e guidanti^{lxxiii}, fakte ta societo nulafoye riviveskis. Olua grupo en Kecskemét ja en 1919 rifondosis kom grupo di ULII. Sub prezidanto József Csatkai, real-skolala profesoro, ol havis 12 adulta e 34 studenta membri.^{lxxiv} Ja en julio di 1919 fondosis nova idistoklubo en l' urbo Sopron^{lxxv}, ed en 1921 kursi komencis anke en l' urbi Szarvas, Miskolc, Pápa e Szombathely.^{lxxvi}

Pos la revolucionala yari ULII kelke riviveskis en 1922. Quankam mankis prezidanto, ol havis kom vice-prezidanti Zsigmond Szentkereszty ed István Bakonyi. La matematikisto Endre Reuss (1900-1968), nepoto di la mortinta prezidinto Frigyes Schulek esis la sekretario dum la yari 1922-1924.^{lxxvii} Suceso di la societo esis, ke che la renominita editerio Lingua ol sucesis aparigar l' Ido-hungara dicionario da Bakonyi. De tempo a tempo anke ol anuncis nova kursi, la movimento tamen diminutis en Budapest.^{lxxviii} Plu vivaca agado disvolveskis province: en rifondita grupo en Újpest (sub guidado da Hirschler, esinta sekretario dil ulafoya IFS-grupo), Sopron e Mezőtú.^{lxxix}

La konkurso Ido-Esperanto duris en la duadesma yari, en la beletrio*-editado. Esperanto ta-terene havis granda avantaĵo, qua ya oluatempe aparis kun beletrio*. En Hungaria depos 1922 aparis la famoza revuo *Literaturala Mondo*, kun tradukuri de eminenta beletrijaji*. En 1929 en Berlin aparis tradukuro de Cikoni-kalifo, romano da Babits, ex-idisto depos 1919, qua alte evaluigis la beletriala* sucesi di Esperanto. En 1933 il produktis ampla studiuro pri la hungariana beletrio* por Hungariana Antologio, quan Kalocsay tradukis aden Esperanto.

Ido aparis en 1907 sen beletrio*, qua mem esis konsiderata vanitataĵo apud la serioza ciencala, teknikala, praktikala, komercala aferi. Tamen, depos 1912, dum la periodo di Linguala Stabileso,

aparis beletrio* originala e tradukita. En 1919 ni trovas l' unesma tradukuri da hungara idisti, nome ti da Mano Neuhauser e Paula Szabó en Ido-revuo aparinta en Stockholm.^{lxxx} Szabó tradukis verketo da Sándor Csizmadia. Ma la plu grava verki sequis nur en la duadekesma yari. En 1923 aparis *Faremido. Voyajo di Gulliver en la lando dil muziko* da Frigyes Karinthy, e la monatala literaturala revui *Hungariana* en 1923 e *Kulturo* en 1924, kun traduki de Mikszáth, Kosztolányi, Ady, Karinthy, edc. La traduki esis majoritate ta da Bakonyi. Pos 1924 ja ne esis tala Ido-editado.

Segun memoraji la 13ma di januaro 1923 barono Zsigmond Szentkereszty elektesis kom prezidanto di ULII, e Róza Bakonyi olua sekretario. To esas la lasta traco di ta organizuro. Olua fondinto, István Bakonyi, en 1924 livis Hungaria por laborar en Dessau, Germania.

Depos 1920 membro di la kontre-revolucionala guvernierio esis l' esperantista ministro Ágost Bénérd (1880-1968), kristan-socialista politikisto, qua ye nomo di Hungaria subskribis la kontrato di paco en Trianon. Ilua partopreno en ta posteno tamen ne influis la konkurenco Ido-Esperanto, qua en la duadekesma yari duris en nova dimensiono.

8 Centro dil Ido-movemento en Szombathely

En l' urbo Szombathely en 1922 komencis Esperanto-kurso e fondesis grupo di HES.^{lxxx} Ma en la sama yaro aparis e laboreskis ibe anke József Csatkai, qua senfatige organizis Ido-kursi e fondis la lokala Ido-grupo sub la nomo Sabaria Ido-Grupo.^{lxxxii} Fortesko di la grupo signifikis, ke en la proxima urbo Sopron eventis l' unesma landal Ido-konfero ye la 12ma di agosto 1923. Pro l' aparo di la du movementi en la sama urbo aparis anke la polemiko en la lokala jurnalaro pri Ido-Esperanto.^{lxxxiii}

Por fortigar la lokala Esperanto-movemento l' un pos l' altra aparis ibe konocata personi di la landala Esperanto-movemento ek Budapest. En oktobro Ágoston Maric facis propagando-diskurso. La 28ma di decembro la grupo aranjis Petofi-festo memorigiva. Ta eventon partoprenis la prezidanto di HES, la chefa pastoro, papala prelado, akademiano e politikisto Sándor Giesswein, quan la lokal esperantisti salutis en la staciono esperantolingue.^{lxxxiv} En septembro

1923 altra eminente di la hungariana movimento, József Takács facis ibe sucesoza diskurso, e pose komencis tri kursi.^{lxxxv} La grupo durante funcionis anke en la sequanta yari,^{lxxxvi} ed en 1924 havis 35 membri.^{lxxxvii} La 8-9ma di junio en Szombathely kunsidis la 6ma Hungarian Esperanto-Kongreso, qua iniciis l' Esperantolinguala radio-brodkasti en Hungaria. Ta kongreson partoprenis 106 lokal esperantisti.^{lxxxviii} En Szombathely laboreskis anke la laborista esperantisti en la Laboristala Hemo, en la strado Rumi. La talanomizita 11ma grupo di Hungariana Laboristala Societo Esperantistala havis 32 membri en 1924 ed 25 membri en 1929.^{lxxxix}

La 26ma di februaro 1923 on rielektis la guvernistaro di la Sabaria Ido-Grupo. La vice-prezidanto divenis István Petrányi e la chefa sekretario József Csatkai.^{xc} En la sequanta yaro, la 17ma di januaro 1924 on rielektis la sama guidanti^{xc1}, ma vice la ja tote ne funcionanta centro di Budapest balde li fondis nova landal organizuron kun la sideyo en Szombathely: Hungariana Federuro dil Mondolinguo Ido (HFMI). Barono Szentkereszty divenis olua honorala prezidanto, ma la guvernistaro cetere identesis kun ta di la Sabaria Ido-Grupo.^{xcii} Csatkai e Petrányi esis la guidanti anke en la rielekti en 1925 e 1927.^{xciii}

Do, en l' urbo Szombathely funcionis ja ne nur lokal Ido-grupo, ma ol divenis anke la landala centro dil Ido-movimento. Mem ta fakto stimulis l' esperantisti.^{xciv}

La statutala skopo di ta HFMI esis "enfokigar la problemo dil artificiala mondo-linguo, e difuzar la mondo-linguo Ido" per komuniki en la jurnalaro, diskursi, kursi e praktikal aplikado.^{xcv} La fondo donis impulso a la propagando-laboro, qua disvolveskis ultre en Szombathely, anke en la lontana urbo Miskolc, ma precipue en l' urbi di west-Hungaria: Körmend, Sárovar, Szentgotthárd, Letenye e Sopron.^{xcvi} En la semanala literaturala revuo *Visszhang* aparis angulo kun paralela teksti en Ido ed Esperanto.^{xcvii}

Imajo 3: Idisti en Szombathely pos prizento di teatrajo produktita da József Csatkai (la triesma de sinistre en l' unesma serio). Februaro, 1928. Ek la kolekto di Jusztinia Ringhofer, Szombathely.

Ne-expektita suporton recevis l' Ido-movimento en 1926, kande aparis la maxim grava, la mem hodie uzata enciklopedio Hungariana, en qua la linguisto Mózes Rubinyi en ampla artiklo pri la "Mondolinguo" preferis Ido kontre Esperanto, quankam emfazante anke la refuzo di la linguo-cienco de ta tempo.^{xviii}

Anke l' Uniono por la Linguo Internaciona (ULI), internaciona organizuro dil idisti havis hungariana membraro, mem la quaresma en la mondo. En 1924 l' unesma landi en ULI segun membro-nombro esis le sequanta: Francia 144, Suedia 137, Suisia 100, Hungaria 93, Germania 61, Luxemburgo 60, Anglia 45, Italia 25, Austria 20, Suomia (Finlando) 20, le cetera sume 17.^{xcix}

La hungarian idisti divenis plu ed plu konocata en l' internaciona Ido-movimento, qua definitive diminutis. Árpád Vígh, partopreninto di la Duesma Internaciona Kongreso por la Linguo Ido en Dessau, ed en la kadro di ta en l' unesma asemblo di Uniono Katolik Idista, la 7ma di agosto elektesis kom olua sekretario. La sequanta dio ibe

elektesis en la plena komitato dil Internaciona Uniono Pedagogiala, József Csatkai e Gyula Gáspár de Hungaria (nulu de li esas en la listo di la partopreninti).^c László Horovitz (1908-1963), en la yaro 1925 partoprenis l' internaciona Ido-kongreso en Turino.^{ci} La sequanta kongreso en 1926 en Praha, plura hungariana idisti partoprenis.^{cii} Horovitz en la periodi 1935-1938^{ciii} e 1938-1941^{civ} esis membro dil Akademio di Ido.

Interesante, la sekretario dil internaciona organizuro dil idisti, Uniono por la Linguo Internaciona en la yari 1932-1933 esis István Bakonyi, qua lore vivis en Dessau, Germania^{cv}, ma il divenis adheranto di Occidental, e plu tarde, en Suisia ed en Italia il divenis adheranto di Interlingua.

Membro di la komitato en 1933 esis Móricz Krippel.^{cvi} En 1934 ja József Csatkai esis la vice-prezidanto^{cvii}, ed on rielektis il en 1935^{cviii}. Lore il prizentis la propozo di la hungarian idisti, ke la sequanta internaciona kongreso on aran Jez en Szombathely^{cix}.

La renomeso di la hungarian Ido-movimento fermigis, ke dufoye on aran jis internacion Ido-kongreso en Hungaria. La 11ma Internaciona Ido-Kongreso en agosto 1930 en Sopron duris kin dii^{cx} (vd. imaji 4 e 5), pose grupo de partopreninti vehis a Budapest.

Imajo 4: Partoprenanti de la 11ma Internaciona Ido-Kongreso en agosto 1930 en Sopron. Ek la kolekturo di Jusztinia Ringhofer, Szombathely.

La 14-18ma di agosto 1936 de la 98 partoprenanti di la 13ma Internacia Ido-Kongreso 76 esis ek Szombathely, 16 ek altra hungariana loki ed 10 ek l' exterlando.^{cxv}

En 1927 la forest-injeniero Móricz Krippel (1867-1945), profesoro en l' alt-skolo di Sopron divenis la prezidanto di HFMI, Csatai e Petrányi olua vice-prezidanti.^{cxii} Géza Boleman (1876-1961), esinta UEA-membro, fondinta Esperanto-grupo en 1909 en l' urbo Selmechánya^{cxiii}, ed aquirinta profesoralo posteno en l' universitato di Sopron en 1936, divenis fervoroza propaganto di Ido en la posa yari.^{cxiv}

En Szombathely Csatai esis la vice-prezidanto di HFMI en 1934^{cxv}, ma il esis ja prezidanto en 1935^{cxvi} ed en 1936^{cxvii}. En 1937 il retretante denove divenis vice-prezidanto. Márton Hankó, docisto e meteorologo en Pécs divenis honorala prezidanto. Móricz Krippel itere prezidanteskis.^{cxviii}

Imajo 5: partoprenanti de la 11ma Internaciona Ido-Kongreso en agosto 1930 en Sopron, kun Ido-flago. Ek la kolekto de Jusztonia Ringhofer, Szombathely.

La motoro de la societo tamen restis Csatkai.^{cxix} Dum ilua 15 jari en Szombathely il senfatige organizis la societala vivo, verkifis ed direktis teatraĵeti, koncerti ed altra kunveni, guidis kursoj. Ilua morto, la 4ma de septembro 1937, signifika la fino de HFMI, e l' organizita Ido-movimento en Hungaria. La societo sen il ne plu funkcio. Ilua vidvo kun Jusztonia Ringhofer e József Kovári en 1939 probis rivivigar la movimento en Szombathely^{cxx}, ma li fiaskis. Ne nur pro la cirkonstanci, qui anke por l' Esperanto-movimento divenis desfavora, ma pro to, ke ol ja esis nur "un-persona organizuro", t.e. olua fato dependis de la ja nur unika vera movement-organizanto.

9 Lasta vivosigni di la movimento en Budapest

Horovitz ja depos 1933 laboris en Budapest^{cxxi}, e cirkum il funcionis neformala, amikala societo di idisti, qui de tempo a tempo kunvenis.^{cxxii} Lia kunveno en 1941 decidis sendar la heredajo de Csatkai (141 pengo) al unike existanta Ido-revuo Progreso, qua en la milito trovis editanto en Suisia.^{cxxiii} En 1942 Árpád Vigh, la maxim longe persistanta aktivisto ja tale informis, "ke l'aktiveso dil idisti en Hungaria es prezente nula."^{cxxiv}

Plusa plago por Ido esis, ke l' ex-esperantisto profesoro Géza Boleman retro-iris ad Esperanto, ed en 1942-1944 esis protektanto di la Hungariana Esperanto-Federuro.

En 1942 Ido-revuo anuncis la morto di hungarian idisti "en la milito, ye la lontana esto."^{cxxv} Probable mortis en la milito anke multa idisti kom soldati, ultree plura judi esis mortigita. La mediko Albert Lantos, qua en 1919 fugis aden Germania, pose de ibe aden Soviet Uniono, en 1943 desaparibis ibe (kad en kolonio di puniso?). L' aeronautikisto Tódor Kálmán (en Pasadena konocata kom Theodor von Karman) en 1963 recevis la maxim alta ciencala distingo dil Usa, *First National Medal of Science*.

Pos la milito en Hungaria l' Esperanto-movimento sucesis, l' Ido-movimento ne sucesis riorganizesar. L' olima akademiano László Horovitz transvivis la milito (depos 1945 Hont), ma il nulafeye plu okupis pri Ido. Il laboris kom injeniero en la statala patento-kontoro til ilua morto en 1963. Árpád Vigh, docisto di religio en Kecskemét, cesis okupar pri Ido en 1966.

Probable la lasta pos-vivanto di la Hungarian Ido-movimento esis János Flittner en Budapest. Mez-skolano en 1918-1919, dum l' Ido-Esperantala rivaleso il adheris Ido, ma nur depos la triadekesma yari partoprenis la movimento ed pos la milito restante sole il abonis exterlandana Ido-periodali til la sepadekesma yari.

10 Suplemento

Bibliografio dil Ido-edituri aparinta en Hungaria

Nombro ed pagino-nombro dil aparinta verki

yari	verki: pri + en Ido	p. pri + en Ido	p. sume
1913	1	102	102
1917	+2	+124	124
1918	3+1	119+73	192
1919	3+7	138+167	305
1922	1+1	199+16	215
1923	+2	+31	31
1924	1	40	40
1932	1	128	128
sume	8+16	626+442	1137

Serio: Biblioteko dil internaciona kulturo. Budapest: Ido-Editerio, 1917-1919.

1. Breuer, Jos. e Freud, Sigm.: Pri la Psikala mekanismo di historiala fenomeni. Provizora Komunikajo. Trad. de Germana da Stefano Bakonyi. - [1917]. 36 p. - Ido-hungariana krestomatio p. 32-36. - (Pri la aparo: Mondo [Stockholm]. 6 (8): 10-11 (80-81). 1917.Okt-Nov. p. 88)

2. Dantec, Félix le: Resono ed experimentado. - 1918. - (Biblioteko dil internaciona kulturo. 2.) - Pri l' aparo: Mondo (Stockholm) 8 (10):9-10 (103-104). 1919. Sep-okt. p. 73

3. Mach, Ernst: Filozofiala e natur-ciencala pensado. Skisuro di la psikologio dil exploro. Trad. Stefano Bakonyi. - [1917]. 19 p. - Ido-hungariana krestomatio p. 16-19. - Pri la aparo: Mondo (Stockholm). 6 (8):10-11 (80-81). 1917. okt-nov. p. 88

4. Szabó, Ervin: Imperialismo e paco permananta. Trad. de hungara Stefano Bakonyi. - 1919 - 47 p. - 1-2000 ex. - [Stefano Bakonyi: Dediko. Budapest, septembro 1918. p. 3]. - Pri l' aparo: Mondo (Stockholm) 8 (10):5 (59) 1919 Mayo. p. 46

yari	verki: pri + en Ido	p. pri + en Ido	p. sume
1917-1919	6+10	257+264	488
1922-1924	1+4	239+87	285

5. Pikler, Julio: Praktikala georgismo. 1. Mesajo dil autoro. 2. Por solvar la tero-problemo. 3. La Hungariana imposto di teren-valor. Trad. de Hungariana Stefano Bakonyi. - 1919. - 24 p. 1-3000 ex. - Pri l' aparo: Mondo (Stockholm) 8 (10):5 (99). 1919 Mayo. p. 46

2. edituro. - 2000-5000 ex. - 1919.

6. Wahle: Voyo al la eterna paco. - 1919. - Pri aparo: Mondo (Stockholm) 8 (10):5 (99). 1919. Mayo. p. 46

7. Bergson, Henri: La nociono di la tempo. Unesma pagini di la kreanta evoluciono. Trad. de la franca da Paulo Dienes. 1-2000 ex.. - 1919. 20 p. - Pri l' aparo: Mondo (Stockholm) 8 (10):5 (99). 1919 Mayo. p. 46.

8. Müller e Leyer: Nacionalismo ed internacjonalismo. [1919?]. - Pri l' aparo: Mondo 10 (12):11 (129). 1921 Okt.

[sennumera, mencionita post nr.6.] Lantos, Albert: La kulturo. La homo en sua medio sociala. - 1919. - Mencionita en Ervin Szabó: Imperialismo e paco permananta. 2. ed. Kovrilo-p. [III.]

Altra verki aparinta en Hungaria

Bakonyi István (1922): Az Ido világnyelv kézi szótára. I. Ido-magyar rész. Teljes gyökszótár összefoglal_ nyelvtannal. Budapest, Lingua. 199 p. - (Schenk kézi szótárai.) - Pri l' aparo: Népszava (Budapest) 1922-12-15. p.7

Beaufront, Louis de (1918): Ido gyakorlókönyv. 4. jav. és bov. kiad. Átdolgozta és sajtó alá rendezte Bakonyinlé Lichtenstein Rozsi. Budapest: Ido-Editerio. 52 p. - (Nyelvészeti sorozat 3.)

Csatkai József, Horovitz László (1932): Az ido világnyelv kézi szótára. Magyar-Ido rész. Szombathely: Ido Világnyelv Magyarországi Szövetsége. 128 p.

Csatkai József, Petrányi István (1924): Az Ido világnyelv tankönyve. Szombathely: Sabaria Ido-csoport. 40 p.

Gross, Jules (trad.) (1923): La psalmaro. Duesma libro. Budapest: Unio Katolik Idista. - (Biblioteko Katolik Idista. 1.)

Gross, Jules (1922): Robinson Krusoe. Komedio por la pueri. Kecskemét. 16 p. - (IEMW)

Karinthy Frigyes (1923): Faremido. Voyajo di Gulliver en la lando dil muziko. Trad. da Stefano Bakonyi. Budapest: Ido-Editorio. 31 p. - (Madyara autori. 1.) - Prefaco da J. Gyula Pikler. p. 3-5.

Szabó, Ervin (1919): Erudeso e Kulturo. Trad de la hungara Stefano Bakonyi. Budapest: Ido-Editorio. - 4 p. - Aparta imprimuri. (p.2) - [= Mondo (Stockholm). 7 (9):11 (93). 1918. Nov. p. 109-112] - Pri l'aparo: Mondo Stockholm 8 (10):5 (99). 1919. Mayo. p. 46

Szentkereszty Zsigmond (1913): Az Ido internacionális nyelv nyelvtana és szótárai. Budapest. 102 p.

Szentkereszty Zsigmond (1918): Az Ido internacionális nyelv nyelvtana. 2. kiad. Budapest: Ido-Editorio. 32 p. - (Nyelvészeti sorozat. 1.) - 1000-3000 ekz.

Szentkereszty Zsigmond (1918): Az internacionális nyelvről. 2. kiad. Budapest: Ido-Editorio. 35 p. - (Propaganda sorozat. 1.) - 2000-12.000 ekz.

Szentkereszty Zsigmond (1919): Rövid ido-magyar és magyar-ido szótár. I. rész. Ido-magyar. 2. kiad. 1000-6000 [ex.] Budapest: Ido-Editorio. 68 p. (Nyelvészeti sorozat. 2.)

Szentkereszty Zsigmond (1919): Rövid ido-magyar és magyar-ido szótár. II. rész. Magyar-Ido. 2. kiad. 1000-6000 [ex.] Budapest: Ido-Editorio. 70 p. (Nyelvészeti sorozat. 2.)

Periodali

La Socio. - Budapest. 1918-1919. - La Organo Montala di la Idista Laboristi. - Lasta nr.: 18. 1919: 6 (jun). - multopl. - Mencionita en bibliografio di la Parlamentala Biblioteko.

L'Idisto Katolika. - Budapest. 1923-1924 (?). - Oficiala organo dil Unio Katolika Idista. - Red. J.Guignon. Hungariana mediacanto: dr. Árpád Vigh. - Abono: Ido-Editerio. - Ol kustumale aparis en Vulaines, ma probable la 7ma yar-kolekturo en 1923-1924 en Kecskemét, che la Ido-Editerio.

Hungaria. - Budapest, 1923. - Antologio dil madyara literaturo. - Az Ido Nemzetközi Nyelv Egyesülete. - Direktero: Rozina Bakonyi. - Aparis dek kayeri (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8-9, 10, 11-12), entote 164 pagini.

Kulturo. - Budapest, 1924. - Revuo por l'internaciona kulturo per l'internaciona linguo. Duesma yar-serio di Hungaria. - Ido-Editerio. - Tomo II. kayero 1-2 (13-14). 32 p. -

Ido Vivo. - Szombathely, 1934-1937. - Nr. 1-3 (1934): Mikra buletino di la Hungariana Idisti. Nr. 4-10 (1934-1935): Propagobuletino di la Hungariana idisti. Nr. 12-21 (1936-1937): Ido Élet. Propagobuletino di la Hungariana Idisti. A magyar idisták propaganda közlönye. - Budapest. - Red. József Csatkai. - Entote 118 p. en 21 kayeri (1934: 4, 1935: 6, 1936: 6, 1937: 5). - 17x21 cm (1934 may-1935 dec), 34x21 cm (1936 jan-1937 dec).

DANKO

Me volas expresar mea granda gratitudo a mea amiki, qui helpis mea laboro. Károly Fajsi ne nur disponigis ilua richa biblioteko, ma ofte helpis me per diversa konsili. Balázs Wacha lingue revizionis mea texto e purigis mea stilo. Ma anke pos ilua reviziono me insertis texto-parti, do la responseso ye la finala varianto esas la mea.

ⁱ Nun Cluj-Napoca en Rumania.

ⁱⁱ Progreso (Paris) 1.y. 1908. jul. p. 227-229.

ⁱⁱⁱ Elekto dil Akademio. = Progreso. (Paris) 1909. sep. 2: 19. p. 415-416.

^{iv} En 1918-1945 en Italia, depas 1945 Rijeka en Kroatia.

^v Linguo Internaciona (Paris) 12: 9. nr. 165. 1907-09-15. p. 421.

^{vi} Progreso (Paris) 1908. 254-255. (Letro de Orczy 1908-06-15).

-
- vii Magyar Nyelvőr (Budapest) 38: 6. 1909-06-15. p. 281. - Turnowsky Sándor: Világnyelv. = Uránia (Budapest) 1911. 223-229. - Jovan Dustine: Problem internacionalnog jezika. = Letopis Matice Srpske. (Novi Sad) 1913. Kniga 296. p. 63-71.
- viii Nyelvtudomány (Budapest)
- ix Magyar Nyelvőr (Budapest) 38 (1909): 6. 1909-06-15. p. 281
- x Arjenta duopo. Jubileo-libro pri Julio Baghy e Kolomano Kalocsay. Red. V. Bleyer, F. Szilágyi. Budapest: Literatura Mondo, 1937. p. 32.
- xi La Verda Standardo (Budapest) 1913. mayo. p. 66-67.
- xii Progreso (Paris) nr. 65. 1913. jun. p. 250; Hungarian Esperantisto (Budapest) 1925. nr. 3. p. 11.
- xiii Károlyi Mihályné (1973): Együtt a forradalomban. Emlékezések. Budapest, 106-107; Magyarország tiszti cím- és névtára. Vol. 31-37. Budapest, 1912-1918. pp. 227, 235, 241, 243, 260, 204, 204; Weltsprache (Frankfurt am Main). 2 (1925):10-11 (okt-nov). p. 154
- xiv Progreso (Paris) nr. 39. 1911. may. p. 150-151; nr. 49. 1912. mar. p. 11-13; nr. 73. 1914. jan. p. 56-57
- xv Progreso (Paris) nr. 74. 1914. feb. p. 106
- xvi Progreso (Paris) nr. 74. 1914. feb. p. 106
- xvii Dienes Pál: A kiegészítő nemzetközi nyelv problémája. = Huszadik Század 15.évf. 29.köt. 1.sz. 1914-01-10. p. 42-53
- xviii Progreso (Paris) nr. 76. 1914. apr. p. 226
- xix Progreso (Paris) nr. 76. 1914. apr. p. 226
- xx Progreso (Paris) nr. 77. 1914. may. p. 303
- xxi Pesti Hírlap (Budapest) 1917-08-16. p. 8.; Mondo (Stockholm) nr. 84. 1918. feb. p. 12-13
- xxii Mondo (Stockholm) nr. 103-104. 1919: 11-12 (nov-dec). p. 75
- xxiii Franz Engelmann: Lehrbuch der europäischen Sprache. Timisvara: Libro, 1917. 86 p., 1 fol.
- xxiv Koleszár Andor: Eloszó a nemzetközi világnyelvnek tervezett újlatin (neolatin) nyelvhez az esperanto kritikájával. Budapest, 1917. 16 p.
- xxv Mondo (Stockholm) nr.84. 1918:2(feb). p.12-13
- xxvi Dediko. Introduktanta chapitro da István Bakonyi en la libro Ervin Szabó: Imperialismo e paco permananta. Budapest, 1919. pp. 3,4,6
- xxvii Mondo (Stockholm). 7(9):11(93). 1918. Nov. p. 109-112
- xxviii Jászai Oszkár: Magyarország jövője és a Dunai Egyesült Államok. A monarchia jövője címu munka második kiadása. Budapest, 1918. p. 86
- xxix Mozes Rubinyi: Die Frage einer Weltsprache und die Friedensverhandlungen. = Pester Lloyd (Budapest) 1918-10-20. p.4-5
- xxx Mondo (Stockholm) nr. 95. 1919.jan. p.5

-
- ^{xxxi} Hungara Esperantisto (Szeged) 1918: 6 (dec) p. 2-4
- ^{xxxii} Hungara Esperantisto (Szeged) 1918.6: (dec) p. 7
- ^{xxxiii} Sur la nenumerizita, triesma kovro-pagino di la verko da Julio Pikler: Praktikala Georgismo.
- ^{xxxiv} Mondo (Stockholm) nr.97. 1919. mar. p. 26-27
- ^{xxxv} Népszava (Budapest) 1919-01-01. p. 10
- ^{xxxvi} Hungare: Szocialista Ido-Szövetség, en hungariana jurnali plu ofte nomizita Szocialisták Ido Szövetsége. Informi pri ol aparís en la lora Ido- e hungariana-linguala periodali, ma en arkivi ne esas trovebla dokumenti pri ol.
- ^{xxxvii} Népszava (Budapest) 1918-12-22. p. 12.; Mondo. (Stockholm) nr. 96. 1919. feb. p. 14.
- ^{xxxviii} Mondo (Stockholm) nr. 96. 1919. feb. p. 14.; nr. 97. 1919. mar. p. 26
- ^{xxxix} Mondo (Stockholm) nr. 100. 1919: 6 (jun). p. 54
- ^{xl} Népszava (Budapest) 1918-12-22. p. 12.; 1919-01-04. p. 10, 12; 1919-03-09. p. 12.
- ^{xli} Népszava (Budapest) 1919-06-28. p. 10
- ^{xlii} Népszava (Budapest) 1919. jan. 26. p. 12; febr. 2. p. 11; febr. 9. p. 12; febr. 16. p. 15.; febr. 23. p. 12; márc. 8. p. 6; márc. 16. p. 7
- ^{xliii} Typographia (Budapest) 1918-12-27; Mondo (Stockholm) nr. 96. 1919. feb. p. 14; Népszava (Budapest) 1918-12-28. p. 10
- ^{xliv} Népszava (Budapest) 1919-01-05. p. 12
- ^{xlv} Népszava (Budapest) 1919-01-11. p. 7
- ^{xlvi} Népszava (Budapest) 1918. dec. 21. p. 10; dec. 21. p. 10; dec. 22. p. 6-7; 1919-02-01. p. 8; 1919. febr.14. p. 8; febr. 18. p. 8; febr. 23. p. 12; febr. 25. p. 8; márc. 08. p. 6.; márc. 09. p. 12
- ^{xlvii} Mondo (Stockholm) nr. 96. 1919: 2 (feb). p. 14
- ^{xlviii} Mondo (Stockholm) nr.105-106. 1919.nov-dec. p.75; nr.108. 1920.feb. p.23
- ^{xlix} Népszava (Budapest) 1919-04-02. p.11
- ^l Koleszár Andor (1929): Az újlatin nemzetközi közvetítő segédnyelv rövid nyelvtana. Sátoraljaújhely, p. 5-6
- ^{li} Rimemori de János Flittner, 1975. Fajszí-kolekturo.
- ^{lii} A.C.Offord: Prof. P. Dienes. = Nature (London) nr. 4310. 1952-06-07. p. 951
- ^{liii} Hungarian Esperantisto (Szeged) 1919. may-okt. p. 11-12
- ^{liv} Pál Balkányi: „Rememoroj el la historio de la hungara Esperanto-movimento 1917-1919". = Hungara Vivo (Budapest) 1963. nr. 3. p. 26
- ^{lv} Mondo (Stockholm) nr.96. 1919. feb. p. 14
- ^{lvi} Mondo (Stockholm) nr.99. 1919.may. p.44

-
- lvii Népszava (Budapest) 1919-04-26. p. 12; 1919-04-29. p. 9
- lviii Népszava (Budapest) 1919-06-29. p. 8; 1919-07-13. p. 8
- lix Népszava (Budapest) 1919-06-28. p. 8
- lx Népszava (Budapest) 1919-06-29. p. 8; 1919-07-13. p. 8
- lxi Ciencal instituto di la Linguo Internaciona. = Mondo (Stockholm) nr. 103-104. 1919: 9-10 (sep-okt). p. 73-74
- lxii Hungare citas olun István Szerdahelyi: Bevezetés az interlingvisztikába. Budapest: Tankönyvkiado, 1980. p. 216
- lxiii Citita rimemoro di Pál Balkányi.
- lxiv Citita rimemoro di Pál Balkányi.
- lxv Hungara Esperantisto (Szeged) 1919. maj-okt. p. 12; e citita rimemoro di Pál Balkányi.
- lxvi A Közoktatásügyi Népbiztosság átirata az Egyetemnek, valamint az Egyetem válasza és jegyzőkönyvi kivonat a Bölcsészettudományi Bizottság üléséről az Ido nyelvi tanszék és lektorátus szervezése ügyében. 1919. május 26, 28., június 6. Egyetemi Levéltár 1918-19. 1613.
- lxvii Társadalmi Forradalom (Budapest) 1919-07-05. p. 5
- lxviii Kelen Jolán: Eliramlik az élet ... Budapest: Kossuth, 1976. p. 151, 197
- lxix La linguo e la kulturo. = Mondo (Stockholm) nr. 105-106. 1919. nov-dec. p. 83-84. - Organizo di la difuzo di edituri. = Mondo (Stockholm) nr. 115-116. 1920. sep-okt. p. 111-112
- lxx Oficiala Raporto di la Duesma Internaciona Kongreso por la Linguo Internaciona Ido, Dessau, 5-9. agosto 1922. p. 61, 64
- lxxi Magyar Királyi Posta és Távirada Rendeletek Tára. 1922-08-17. p. 271.; Belügyi Közlöny. 27: 47. 1922-10-05. p. 2155
- lxxii A postai szállításból kitiltott vagy bíróilag lefoglalt sajtótermékek jegyzéke, lezárva a P.R.T. 1938. évi 42-ik számával. Budapest, 1938.
- lxxiii Unesma Kongreso por la Linguo Internaciona Ido. Wien. Austria. 6-10 Agosto 1921. p. 12
- lxxiv Mondo (Stockholm) nr. 110. 1920. apr. p. 47; nr. 115-116. 1920. sep-okt. p. 116
- lxxv Mondo (Stockholm) nr. 112. 1920:6(jun). p.71; nr. 115-116. 1920:9-10(sep-okt). p.116
- lxxvi Mondo (Stockholm) nr. 124-125. 1921. jun-jul. p.84
- lxxvii Mondo (Frankfurt am Main) nr. 133. 1922. mar. p. 93
- lxxviii Mondo (Frankfurt am Main) nr. 132. 1922. feb. p. 53; nr. 135. 1922. may. p. 160-161; nr. 136. 1922: 6 (jun). p. 207-208
- lxxix Mondo (Frankfurt am Main) nr. 136. 1922: 6 (jun). p. 207-208; nr. 138-139. 1922: 8-9(ago-sep). p. 289
- lxxx Mondo (Stockholm) nr. 97. 1919. mar. p. 25; nr. 99. 1919. may. p. 39-42

-
- lxxxⁱ Hungara Esperantisto (Szeged) 1922. nr. 6. 1922-06-15. p. 6
- lxxxiiⁱ Mondo (Frankfurt am Main) nr. 131. 1922. jan. p. 24; nr. 135. 1922. may. p. 160-161; nr. 136. 1922. jun. p. 207-208; nr. 140. 1922. okt. p. 340; Hungara Esperantisto (Szeged) nr. 7-8. 1922-08-15. p. 30-32
- lxxxiiiⁱ Hungara Esperantisto (Szeged) 1922. nr. 11-12. p. 15
- lxxxivⁱ Hungara Esperantisto (Szeged) 1923-01-15. p. 4-5
- lxxxvⁱ Hungara Esperantisto (Szeged) 1923. nr. 10-12 (okt-dec). p. 4
- lxxxviⁱ Hungara Esperantisto (Budapest) 1924-01-20. p. 4; 1924-02-29. p. 12; 1924-05-20. p. 29-30; 1925. nr. 3. p. 11
- lxxxviiⁱ Generala kunsido di HES. Sekretariala raporto da József Takács. = Hungara Esperantisto (Budapest) 1925. nr. 6. p. 27-28; nr. 1. p. 1
- lxxxviiiⁱ Magyar Rádió Újság (Budapest) 1924-06-21. p. 11; Hungara Esperantisto (Budapest) 1924-09-20. p. 36-37
- lxxxixⁱ Hungara Esperantisto (Budapest) 1924-05-20. p. 28; Tieder Zsigmond: 779 új eszperantista. = Népszava 1929-11-20. p. 6
- xcⁱ Protokolo en Vas Megyei Levéltár. Citas Judit Hompaszné Horváth: L' aparo e difuzigo dil Ido-movimento en Hungaria. Szakdolgozat. Elte, Általános Nyelvészeti Tanszék, 1980.
- xcⁱ Welthilfsprache (Frankfurt am Main) 1925. März. p. 41
- xciiⁱ Welthilfsprache (Frankfurt am Main) 1925. April. p. 60
- xciiiⁱ Cítita verko di Judit Hompaszné Horváth
- xcivⁱ József Takács: *Szombathely atendas nin!* = Hungara Esperantisto (Budapest) 1924-05-20. p. 1
- xcvⁱ La tota Statuto, quan la ministro aprobis nur 1925-10-15 esas en Vas Megyei Levéltár. Olua texto esas apendico di la diplomala elaboruro di Judit Hompaszné Horváth: L' aparo e difuzigo dil ido-movimento en Hungaria. Szakdolgozat. Elte, Általános Nyelvészeti Tanszék, 1980.
- xcviⁱ Welthilfsprache (Frankfurt am Main) 1925. Juni. p. 90; Népszava (Budapest) 1926-04-02. p. 13
- xcviiⁱ Welthilfsprache (Frankfurt am Main) 1925. April. p. 60
- xcviiiⁱ [Rubinyi Mózes]: Világnyelv. = Révai nagy lexikona. Az ismeretek enciklopédiája. 19. Budapest, 1926. p.339-340
- xcixⁱ Oficiala Raporto di la Quaresma Internaciona Kongreso por la Linguo Internaciona Ido, Luxemburg, 8ma til 12ma agosto 1924. p. 20-21
- ^c Oficiala Raporto di la Duesma Internaciona Kongreso por la Linguo Internaciona Ido, Dessau, 5-9. agosto 1922. p. 66, 67, 69
- clⁱ Welthilfsprache (Frankfurt am Main) 1925. Dez. p. 163
- ciiⁱ Pécsi Napló (Pécs) 1926-08-03. p. 5
- ciiiⁱ Progreso (Berlin) nr. 107. 1935. jul-sep. p. 73
- civⁱ Progreso (Woodford Green, Essex) nr. 120. 1938. apr-jun. p. 41

-
- ^{cv} Progreso (Paris) nr. 88. 1932. apr. p. IV; nr. 95. 1933. jun. p. IV
- ^{cv}_i Progreso (Paris) nr. 93. 1933. feb. p. IV; nr. 95. 1933. jun. p. IV
- ^{cv}_{ii} Progreso (Paris) nr. 101-102. 1934. jun-ago. p. 50-51
- ^{cv}_{iii} Progreso (Woodford Green, Essex) nr. 105-106. 1935. jan-jun. p. II
- ^{cix} Hír (Szombathely) 1935-08-30. p. 3
- ^{cx} Népszava (Budapest) 1930-01-09. p. 9; 1930-08-12. p. 8; 1930-08-13. p. 8
- ^{cx}_i Ido Vivo (Szombathely) 1936. nr. 5 (sep.okt). p. 4
- ^{cx}_{ii} Segun la protokolo en Vas Megyei Levéltár, en la citata verko di Hompaszné.
- ^{cx}_{iii} Depos 1918 Banské Štiavnica, en Slovakia.
- ^{cx}_{iv} Progreso 1936. nr. 2 (mar-apr). p. 47
- ^{cx}_v Ido Vivo (Szombathely) nr. 1. 1934. may. p. 2; Progreso (Berlin) 1934: 3-4 (jun-ago) p. 85
- ^{cx}_{vi} Ido Vivo (Szombathely) nr. 7. 1935. may. p. 1; Progreso (Berlin) 1935: 3 (jul-sep) p. 68
- ^{cx}_{vii} Progreso (Woodford Green) 1936: 3 (may-jun) p. 71; c.v. de Judit Horváth Hompaszné.
- ^{cx}_{viii} Ido Vivo (Szombathely) nr. 18. 1937: 2 (mar-apr) p. 1
- ^{cx}_{ix} Ido Vivo (Szombathely) nr. 21. 1937: 5 (sep-dec). p. 2-3; Progreso (Woodford Green) nr. 109. 1936: 1 (jan-feb). p. 28-29
- ^{cx}_x Ido-Heraldo (St.Gallen). Oficial organo dil 15. Ido-Kongreso. nr. 5-6. 1939-06-16. p. 4
- ^{cx}_{xi} Progreso (Paris) nr. 94. 1933. ago. p. 151
- ^{cx}_{xii} Progreso nr. 125. 1939. jul-sep. p. 49-50; nr. 129. 1940. jul-sep. p. 28
- ^{cx}_{xiii} Progreso (Pesu) 1941. jul-dec. p. 15-16
- ^{cx}_{xiv} Progreso (Pesu) 1942. sep-dec. p. 24
- ^{cx}_{xv} Progreso (Genève) 1943. jul-dec. p. 16

LANDAL REPREZENTERI

Aljeria*	Sofiane Morchedi	nr. 6 - Said Ayad Strado El Eulma, 19000 Setif
Anglia	David Weston	24 Nunn Street, Leek Staffs, ST13 8EA
Arjentina*	Eduardo A. Rodi	Rivadavia 5755 (3000) Santa Fe, Santa Fe
Australia	Adrian Neilson Hall	10 Harrison Avenue Concord West 2138
Belgia	Jacques Bol	80 Chaussée des Gaulois 1300 Wavre
Brazilia*	Geraldo Boz Junior	Rua Eng. Farid Surugi, 280 casa 26 Curitiba – Parana, CEP 82800-110
Chili*	Gonzalo Lonconao- Barahona	San Pedro Nolasco #1619 Comuna San Bernardo Santiago 786-40-75

Chinia*	Gao Zhenxing	Yinchengdasha 1507 hao Xianggang-zhonglu 62 hao CN-266071 Qingdao Shandong
Francia	Jean Martignon	12 rue Maurice Utrillo 91600 Savigny-sur-Orge
Germania	Alfred Neussner	Thüringer Strasse 3 37284 Waldkappel
Gambia*	Seedy L. Jarjue	Buxo Postal 2319 SK Serrekunda, Banjul
Hispania	José Garcia	c/o Ingeniero Joaquin Benlloch 71-13a, Valencia 46026
Iran*	Ali Komaji	P.O. Box 1339 13145 Tehran
Nederlando	Hans Stuifbergen	Ceramplein 76hs 1095 BZ Amsterdam
Norvegia	Kai Salvesen	Olav M. Troviksvei 2 H0214, 0864 Oslo
Polonia*	Jerzy Gralak	al. Waszyngtona 37/76 04-015 Warszawa
Portugal	Gonçalo Neves	R. Prof. Arsénio Cordeiro, 13 6º E 1600-595 Lisboa
Rusia*	Sergey Kalegin	Str.Gorkogo 28 v. Hanskaya, u. Maykop r. Adygeya 385060
Sri Lanka*	Ronald C. Peries	4 Sri Vijaya Road C Colombo 6
Suedia	Kerstin Åkerlund	Klippgatan 1 973 31 Luleå
Suisia	Cl. Kreis	57 Avenue de Champel 1206 Genève
U.S.A	Edward H. Steve	820 Glendalough Road, Erdenheim Pennsylvania 19118
Venezuela*	Daniel Alegrett	Apartado Postal 60210 Chacao / Caracas 1060

BROSHURI, LIBRI E SOCIETI

<i>Editerio</i>	<i>Adreso</i>	<i>Ofro</i>
Ido-librerio	44, Woodville Road Cathays, Cardiff Wales, CF2 4EB Britania	Katalogo gratuita
Germana Ido- Societo	Thüringer Strasse 3 37284 Waldkappel Germania	<i>Ido-Saluto</i> Katalogo por 1 internaciona respondkupono €2 kom postmarki
International Language Society of Great Britain	24 Nunn Street Leek, Staffs ST13 8EA Britania	Britaniana Ido-Societo
Servado di Progreso	80, Chaussée des Gaulois 1300 Wavre, Belgia Postala Cheko : 000-0748184-23	<i>Deux Petits Manuels de Beaufront ed On Parler d'Amis: l'Ido-linguo 1907 –1995 d'Andreas Juste por €10</i>
Sociedad Idista Española	Apartado de Correos 3142 14080 Córdoba Hispania	El Correo Idista
Editerio Tia Libro	Ceramplein 76hs 1095 BZ Amsterdam Nederlando	Vendolisto Gratuita
Editerio Sudo	R. Prof. Arsénio Cordeiro 13 6º E 1600-595 Lisboa, Portugal	Informo ye prego